

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra společenských věd

Vyučování vybraných lidových tradic za pomoci projektového vyučování

Autor práce: Bc. et. Bc. Renata Dokoupilová

Vedoucí práce: PhDr. Pavel Kopeček, Ph.D.

Olomouc 2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

Ve Valašském Meziříčí dne 28. února 2020

Bc. Renata Dokoupilová

Ráda bych touto cestou poděkovala zejména panu PhDr. Pavlu Kopečkovi, Ph.D., za jeho cenné rady, při vedení mé práce. Zároveň bych chtěla poděkovat svému manželovi a dceři za jejich trpělivost a jejich podporu při mém studiu.

Obsah

Čestné prohlášení	4
Obsah.....	5
Úvod.....	6
Projektové vyučování.....	9
Terminologické vymezení projektového vyučování.....	9
Projekt.....	9
Projektová metoda	10
Projektové vyučování a projektová výuka.....	11
Fáze projektu	12
Záměr projektu	12
Zpracování plánu	12
Provedení projektu.....	12
Vyhodnocení projektu.....	13
Typy projektů	13
Podle účelu	13
Podle prostředí.....	13
Podle navrhovatele	13
Podle počtu žáků.....	13
Podle časového rozsahu	14
Podle velikosti	14
Podle informačních zdrojů	15
Podle způsobu organizace.....	15
Kladné a záporné stránky projektového vyučování.....	15
Záporné stránky	15
Kladné stránky	16
Projektové vyučování na 1. stupni základní školy.....	16
Projektové vyučování na 2. stupni základní školy.....	17
Propojení lidových a církevní svátků	18
Vánoční svátky, zvyky a obyčeje.....	20
Svatý Martin	20
Svatá Barbora.....	23
Svatý Mikuláš	26
Zvyky a tradice Štědrého dne	28

Tří králové	31
Masopust	35
Uvedení do praktické části	38
Projekt Vánoční svátky, zvyky a obyčeje pro třetí třídě	39
Informace o projektu:	39
Realizace projektu.....	43
Téma dne: sv. Martin.....	43
Téma dne: sv. Barbora.....	45
Téma dne: sv. Mikuláš	48
Téma dne: Vánoční zvyky	54
Projekt Vánoce v Bulharsku pro šestou třídu	58
Informace o projektu:	58
Návrh realizace projektu:.....	61
Projekt Tři králové pro třetí třídu.....	64
Informace o projektu:	64
Realizace projektu:	67
Projekt Tři králové pro šestou třídu	77
Informace o projektu:	77
Návrh realizace projektu:.....	80
Projekt Masopust pro třetí třídu	84
Informace o projektu:	84
Realizace projektu:	87
Projekt Masopust pro šestou třídu	91
Informace o projektu:	91
Návrh realizace projektu:.....	94
Shrnutí realizovaných projektů	97
Závěr.....	98
Zdroje.....	100
Publikace.....	100
Časopisy	101
Internetové zdroje	101
Obrazový materiál	102
Seznam zkratk	103

Úvod

Tato diplomová práce se bude zabývat vyučováním vybraných lidových tradic za pomoci projektové výuky. Teoretická část bude nejprve věnována projektovému vyučování – terminologickému vymezení, fázemi projektu, typům projektů, slabých a silných stránkách projektového vyučování, a nakonec projektovému vyučování pro 1. a 2. stupeň základní školy.

Důvod, proč se ve své práci zabývám projektovým vyučováním je prostý. Během roku jsem působila na dvou základních školách jako asistentka pedagoga u žáků třetí třídy. Při svém působení na základních školách jsem zjistila, že pedagogové stále nejraději využívají tradiční metody. A někteří z nich dokonce mají chybné znalosti o projektové výuce. Proto jsem na začátku letošního školního roku poprosila pana ředitele, zda bych s žáky třetí a šesté třídy nemohla cca jednou za měsíc mít projektovou výuku. K realizaci projektů jsem dostala svolení jen pro žáky třetí třídy. Projekty pro žáky šesté třídy by dle pana ředitele narušovaly výuku ostatních předmětů. Proto jsem projekty pro žáky šesté třídy pouze navrhla. S panem ředitelem základní školy jsem se dohodla, že nebudu v práci zmiňovat název školy.

Projekty jsou navrženy vícepředmětově, i když dominantně převládá pro žáky třetí třídy zejména vyučovací předmět prvouka, zatímco pro žáky šesté třídy občanská výchova. Dle Rámcově vzdělávacího programu pro základní školy spadá prvouka do vzdělávací oblasti Člověk a svět a občanská výchova do vzdělávací oblasti Člověk a společnost. Již zmíněné projekty pro třetí ročník spadají do tematického okruhu Lidé a čas a pro šestou třídu do Člověk ve společnosti.

Druhá teoretická část se zabývá vybranými lidovými svátky a jejich zvyky. A to: Vánoce (sv. Martinem, adventními svátky sv. Barborou, sv. Mikulášem a zvyky a tradicemi Štědrého dne), sv. Tří králů a Masopustem. Nutno podotknout, že zmíněné svátky jsou taktéž považovány i za církevní. Problematikou prolínání se lidových a církevních svátků se bude zabývat kapitola „*Propojení lidových a církevních svátků*“. Témata k projektovým výukám si žáci vybrali sami. Žáci si mohli vybrat ze dvou okruhů – lidových svátků a starých pověstí českých. Žáci o okruzích hlasovali. Patnáct žáků hlasovalo pro lidové svátky a sedm z nich pro staré pověsti české. Poté jsme žákům rozdala seznam lidových svátků, z kterých si mohli vybrat třináct konkrétních témat, kterým se budeme věnovat během roku.

Cílem praktické části je tedy navrhnout šest projektů a tři z nich realizovat. Smyslem projektů je žáky třetího ročníků seznámit s historií vybraných lidových svátků a se zvyky a

tradicemi, které se k nim v naší republice vážou. Projekty pro žáky šesté třídy byly navrženy tak aby se seznámili i s historií svátků ve světě. Projekt tří králů jsem zaměřila na Francii a projekt Vánoc na Bulharsko. Obě země jsem si nevybrala náhodou. Ale kvůli tomu, že v obou zemích má základní škola partnerské školy, se kterými spolupracuje.

V této práci budu vycházet z několika uznávaných autorů, kteří se zabývají projektovým vyučováním nebo lidovými svátky. V první teoretické části zabývající se projektovým vyučováním budu vycházet zejména z Jany Kratochvílové „*Teorie a praxe projektové výuky*“¹, Jitky Kašové a kol. „*Škola trochu jinak*“², Zdeňka Kalouse, Otty Obsta a kol. „*Školní didaktika*“ a Jany Coufalové „*Projektové vyučování*“³. Všechna tato odborná díla se do hloubky věnují právě projektovému vyučování. Čtenář se zde dočte o terminologickém vymezení projektového vyučování, fázích projektů, typy projektů, kladných a záporných stránkách projektu. Některé z nich ukazují i konkrétní projekty buď pro první nebo druhý stupeň.

V části týkající se lidových slavností a jejich zvyků budu vycházet zejména z autorek Evy Večerkové „*Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*“⁴ a Jiřiny Langhammerové „*Lidové zvyky*“⁵. Obě autorky se ve svých dílech zabývají historií lidových svátků, zvyky, které se k nim váží ale také jejich současným slavením. Texty jsou doplněny obrazovým materiálem. Velmi oceňuji, že autorky ve svých dílech vychází z primárních pramenů.

Při hledání zdrojů pro svou diplomovou práci, jsem si nemohla nevšimnout, že nejvíce literatury pro konkrétní lidové svátky se týká buď Vánoc nebo Velikonoc. Časem Vánočním se např. věnuje Václav Frolec a kol. „*Vánoce v české kultuře*“⁶, která komplexně pojednává o Vánocích. Čtenář se zde dočte o vánočních tradicích českého lidu, o české vánoční hudbě, o vánočních motivech jak v literatuře, tak i ve výtvarném umění. A nakonec o současném prožívání Vánoc. Texty jsou doprovázeny obrazovým materiálem zejména od J. Lady.

¹ KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita 2009.

² KAŠOVÁ J. a kol. *Škola trochu jinak: projektové vyučování v teorii a praxi*. Kroměříž: Iuventa 1995.

³ KALHOUS, Z., OBST, O. a kol. *Školní didaktika*. Praha: Portál 2002.

⁴ COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy: náměty pro učitele*. Praha: Fortuna 2006.

⁵ VEČERKOVÁ, E. *Obyčeje a slavnosti*. Praha: Vyšehrad 2015.

⁶ LANGHAMMEROVÁ, J. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha: Lidové Noviny 2004.

O Evropských Vánocích se dočteme v knize Věry Frolcové a Evy Večerkové „*Evropské Vánoce v tradicích kultury*“⁷ Čtenář se zde dočte o kulturních tradicích, které se pojí s oslavou Vánoc jak na východě tak i na západě. Autorky se také zaměřily na pozůstatky pohanských slavností, které se pojí se zimním slunovratem či novým rokem.

Další knihou, kterou při své práci využiji je „*Malá encyklopedie Vánoc*“⁸, od Valburgy Vavřincové. Tato kniha se snaží čtenáři přiblížit historii Vánoc od adventu po sv. Tří králů. Autorka zde nastiňuje i slavení vánočních svátků v zahraničí.

O katolických slavnostech, které utvářely život lidí a krajiny se dočteme v díle od Pavla Kopečka a kol. „*Projevy křesťanské liturgie v kulturní krajině*“⁹.

⁷ VEČERKO E., FROLCOVÁ V. *Evropské Vánoce v tradicích lidové kultury*. Praha: Vyšehrad 2010.

⁸ VAVŘINOVÁ, V. *Malá encyklopedie Vánoc*. Praha: Libri 2002.

⁹ KOPEČEK, P. *Projevy křesťanské liturgie v kulturní krajině*. Brno: Mendelova 2015.

Projektové vyučování

Terminologické vymezení projektového vyučování

Úvodem terminologicky vymezíme projektové vyučování, protože bývá různě nazýváno. V odborné literatuře bývají použity názvy jako je projekt, projektová metoda a projektová výuka. Nejprve definujeme projekt, protože on je jádrem projektového vyučování.

Projekt

W. H. Kilpatrick, který je považován za zakladatele projektové metody projekt vymezil takto: „*Projekt je určitě a jasně navržený úkol, který můžeme předložit žákovi tak, aby se mu zdál životně důležitý tím, že se blíží skutečné činnosti lidí v životě.*“¹⁰

Definice R. Žanty zní: „*Projekt je účelně organizovaný souhrn myšlenek, seskupených kolem důležitého střediska praktického vědění, směřující k určitému cíli.*“¹¹

V. Příhoda definuje projekt jako „*seskupení problémů a říká, že problémů se využívá při metodě projektové. Projekt je vlastní podnik žáků, který dává vyučování jednotný cíl a přispívá k jeho životnosti.*“¹²

E. Lukavská říká, že „*projekt jako žákovský podnik sleduje určitý cíl, za nějž žák převzal odpovědnost.*“¹³

Novodobější pojetí projektu můžeme spatřit např. u J. Kratochvílové, která projekt formuluje takto: „*Projekt je komplexní úkol (problém), spjatý s životní realitou, s nímž se žák identifikuje a přebírá za něj odpovědnost, aby svou teoretickou i praktickou činností dosáhl výsledného žádoucího produktu (výstupu) projektu, pro jehož obhajobu a hodnocení má argumenty, které vycházejí z nově získané zkušenosti.*“¹⁴

¹⁰ COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy: náměty pro učitele*. Praha: Fortuna 2006, s. 11.

¹¹ COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy: náměty pro učitele*. Praha: Fortuna 2006, s. 11.

¹² PŘÍHODA, V. *Reformní praxe školská*. Praha: Československá grafická unie 1936, s. 161.

¹³ LUKAVSKÁ, E. *Pozor děti. Didaktické otázky vyučování orientované na dítě*. Dobrá voda: Aleš Čeněk 2003, s. 51.

¹⁴ KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita 2009, s. 36.

Dále pak J. Maňák a V. Švec uvádějí, že projekt je „komplexní praktická úloha (problém, téma), spojená s životní realitou, kterou je nutno řešit teoretickou i praktickou činností, která vede k vytvoření adekvátního produktu.“¹⁵

Autoři publikace „Školní didaktika“ Z. Kalhous a O. Obst projekt definují následovně: „žáci mají s pomocí vyučujícího řešit určitý úkol komplexního charakteru, který buď přímo vychází z praktických potřeb, nebo je alespoň s praxí spojený.“¹⁶

Projektová metoda

Stejně jako projekt má i projektová metoda více definic. V pedagogickém slovníku se lze dočíst, že projektová metoda je „vyučovací metoda, v níž jsou žáci vedeni k samostatnému zpracování určitých projektů a získávání zkušenosti praktickou činností a experimentováním. Projekty mohou mít formu integrovaných témat, praktických problémů ze životní reality nebo praktické činnosti vedoucí k vytvoření nějakého výrobku, výtvarného či slovesného produktu.“¹⁷

Tomáš Houška popisuje projektovou metodu jako „metodu vysokého stupně integrace učiva z jednotlivých předmětů do jedné činnosti a maximální přiblížení této činnosti reálnému životu.“¹⁸

J. Kratochvílová nahlíží na projektovou metodu „jako na uspořádaný systém činností učitele a žáků, v němž dominantní roli mají učební aktivity žáků a podporující roli poradenské činnosti učitele, kterými směřují společně k dosažení cílů a smyslu projektu. Komplexnost činností vyžaduje využití různých dílčích metod výuky a různých forem práce.“¹⁹

Dle J. Maňáka patří projektová metoda k náročnějším heuristickým postupům. A je „charakteristická tím, že řeší nějaký praktický problém tak, že využívá integrace učiva různých vyučovacích předmětů. Řešení projektu může podle jeho závažnosti nebo rozsahu probíhat různě dlouho s různým počtem řešitelů. Žáci se do řešení zapojují podle svých zájmů a schopností, výsledkem je nějaký produkt, který se většinou veřejně demonstruje. Osvědčily se tzv. projektové dny nebo projektové týdny, kterými žije celá škola. Projektová metoda vychází

¹⁵ MAŇÁK, J., ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido 2003, s. 168.

¹⁶ KALHOUS, Z., OBST, O. a kol. *Školní didaktika*. Praha: Portál 2002, s. 299.

¹⁷ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál 2001, str. 184.

¹⁸ HOUŠKA, T. *Škola je hra!* Praha: Houška Tomáš 1995, s. 82.

¹⁹ KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita 2009, s. 37.

ze zájmů žáků, žáci se podílejí nejen na její přípravě a realizaci, ale též při vyhodnocování výsledků.“²⁰

Projektové vyučování a projektová výuka

Ani projektové vyučování nemá jednotnou definici. J. Kratochvílová říká, že v našem školním prostředí se ustálily termíny projektové vyučování a projektová výuka.²¹ Význam obou termínů je však stejný. *Projektové vyučování je vyučování založené na projektové metodě.*²² V našem školním prostředí byla projektová výuka praktikována od 30. let 20. stol.

J. Skalková říká, že „projektové vyučování je založeno na řešení komplexních teoretických nebo praktických problémů na základě aktivní činnosti žáka.“²³

Dle F. Singuleho je pro projektové vyučování zásadní:

1. *Žáci mají jistý vliv při projektovém vyučování na výběr tématu.*
2. *Projekty jsou spojené s mimoškolními aktivitami.*
3. *Předpokládá se, že žáci na projektu pracují z vlastního zájmu a je na nich znát, že je práce baví. Proto nepotřebují vnější motivaci.*
4. *Projekty by měly vést k faktickým výsledkům. Žáci by si z projektů měli odnést nové poznatky, ale také být za svou práci nějakým způsobem ohodnoceni.*²⁴

²⁰ MAŇÁK, J. *Aktivizující výukové metody*. [online]. 2011 [cit. 2020-02-12] Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/14483/aktivizujici-vyukove-metody.ht/>

²¹ KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita 2009, s. 40.

²² KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita 2009, s. 40.

²³ SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha: Grada 2007, s. 234.

²⁴ KALHOUS, Z., OBST, O. a kol. *Školní didaktika*. Praha: Portál 2002, s.300.

Fáze projektu

Podle W. H. Killpatricka musí autor projektu dodržet čtyři základní kroky při jeho realizaci. Mezi tyto kroky patří: záměr, plán, provedení a hodnocení.²⁵

Záměr projektu

Fáze záměr projektu je považováno za první fázi. V tomto kroku se musí určit smysl projektu, konkretizovat jeho provedení a stanovit cíle. Při formulaci záměru projektu se nesmí zapomenout přesně zdůvodnit, proč projekt uskutečnit. Projekty mohou vzniknout buď ze zájmu žáků spontánně nebo vychází z pedagogické situace. Téma projektů souvisí s učivem a přesahuje do víc předmětů.²⁶

Zpracování plánu

V této druhé fázi se vymezují přesné kroky projektu. Stanovuje se časové rozvržení, tedy jak dlouho bude projekt trvat. Jinak řečeno, zda bude projekt krátkodobý, střednědobý či dlouhodobý. Dále se určuje místo, kde se bude projekt realizovat, účast účastníků, ale také potřebné pomůcky a materiály atd.. Debatuje se o možných výstupech projektu. Nutno podotknout, že projekt plánují především žáci, jelikož je to jejich záležitost. Úkolem pedagoga je usměrňovat a dohlédnout na to, aby byl projekt realizovatelný.²⁷

Provedení projektu

Při realizaci projektu se postupuje podle předem připraveného plánu. Někdy se při realizaci přijde na to, že je nutné provést korekci. Pedagog by měl stát v pozadí a v případě nutnosti žákům radit, pomáhat či usměrňovat je. Nesmírně důležitou součástí projektu je jeho prezentace. Žáci prezentují své výsledky buď písemně nebo ústně. Projekty si žáci prezentují sobě navzájem, vedení školy, ostatním třídám na škole, rodičům, partnerským školám/třídám atd.. Výstupem projektu může být např. vystoupení, leporelo, PowerPointová prezentace atd.²⁸.

²⁵ VALENTA, J. *Pohledy, projektová metoda ve škole a za školou*. Praha: Artama 1993, s. 6.

²⁶ KALHOUS, Z., OBST, O. a kol. *Školní didaktika*. Praha: Portál 2002, s.300.

²⁷ KALHOUS, Z., OBST, O. a kol. *Školní didaktika*. Praha: Portál 2002, s.300.

²⁸ KALHOUS, Z., OBST, O. a kol. *Školní didaktika*. Praha: Portál 2002, s.300.

Vyhodnocení projektu

Vyhodnocení projektu je poslední fáze. Pedagog s žáky hodnotí etapy projektu, postupy a může se stát impulzem k dalšímu plánování projektů.²⁹

Typy projektů

Projekty se rozlišují na základě dle různých kritérií. Mezi tyto kritéria patří: časový rozsah projektu, jeho účel, dále se projekty rozlišují podle počtu žáků, velikosti, místa, navrhovatele, organizace či informačních zdrojů atd..

Podle účelu

Účel určuje smysl projektu. Tedy důvod proč je projekt realizován. Projekty dle účelů dělíme na hodnotící, problémové, směřující k získání dovedností, konstruktivní a směřující k estetické zkušenosti.³⁰

Podle prostředí

Podle prostředí se projekty rozlišují na domácí, školní, mimoškolní nebo se mohou kombinovat projekty školní s domácími.

Podle navrhovatele

Podle navrhovatele vznikají projekty umělé připravené, spontánní, popřípadě kombinace obou předešlých typů. Uměle vytvořené projekty jsou vytvořené pedagogem nebo vychovatelem, kteří sledují vytyčené cíle. Spontánní projekty jsou někdy nazývané jako žákovské projekty a vycházejí ze zájmu žáků a jejich potřeb.³¹

Podle počtu žáků

Počet žáků, kteří se zapojí do realizace projektu může být různý. Projekt se může zúčastnit celá třída, nebo jen skupina žáků, třídy stejného ročníku anebo celá škola. Podle počtu žáků se projekty dělí na kolektivní, individuální a kombinaci obou předešlých typů.³²

²⁹ KALHOUS, Z., OBŠT, O. a kol. *Školní didaktika*. Praha: Portál 2002, s.300.

³⁰ COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy: náměty pro učitele*. Praha: Fortuna 2006, s. 11.

³¹ KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita 2009, s. 48.

³² KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita 2009, s. 47.

Podle časového rozsahu

Projektové vyučování může mít různý časový rozsah. J. Maňák a V. Švec ve své publikaci *Výukové metody*³³ uvádí, že časový rozsah projektu může být krátkodobý, střednědobý, dlouhodobý a mimořádně dlouhodobý. Krátkodobý projekt trvá dvě až několik vyučovacích hodin. Střednědobý se realizuje jeden až dva dny. Dlouhodobý projekt trvá většinou týden a mimořádně dlouhodobý týden až měsíce.

Jana Kratochvílová dělí časový rozsah také na krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé. Krátkodobý projekt trvá většinou jeden den. Střednědobý se realizuje maximálně jeden týden. A dlouhodobý více než jeden týden maximálně však jeden měsíc.³⁴ V této práci bude vycházet právě z časového dělení Jany Kratochvílové.

Podle velikosti

Podle velikosti dělíme projekty na malé či velké. „*Aby měla projektová metoda žádaný účinek, musí být pochopitelně její působení na žáky dlouhodobější.*“³⁵ Pokud pedagog zařadí jednodenní projekt jednou až dvakrát za rok do výuky, je to pro žáky atraktivní, ale pro jejich rozvoj je to prakticky bezcenné. Jestliže pedagog běžné do výuky zařazuje metody, které aktivizují žáky, potom má i kratší projekt smysl. „*Jednodenní projekty jsou zpravidla dílem učitele. Delší projekt dává více možností reagovat na náměty žáků, promyslet si další postup.*“³⁶ Dlouhodobé projekty také žákům nabízí možnost pracovat na nich i v jiném prostředí, než je škola. Pokud by nastal případ, že si žák při plnění úkolů sám neporadí ani po konzultaci s pedagogem, je vhodné využít i klasické metody jako je např. vysvětlení, práce s textem atd.).³⁷

³³ MAŇÁK, J., ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido 2003, s. 169.

³⁴ KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita 2006, s. 48.

³⁵ COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy: náměty pro učitele*. Praha: Fortuna 2006, s. 25.

³⁶ COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy: náměty pro učitele*. Praha: Fortuna 2006, s. 25.

³⁷ COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy: náměty pro učitele*. Praha: Fortuna 2006, s. 25.

Podle informačních zdrojů

Projekty dle informačních zdrojů dělíme na volné, vázané a na kombinaci obou typů. Ve volném projektu nejsou žákům poskytnuty informační materiály. Ty si musí žáci sami vyhledat. Ve vázaném pedagog žákům dá informační zdroje. Při kombinaci těchto typů pedagog žákům poskytne elementární informační materiály, které si budou muset žáci rozšířit.³⁸

Podle způsobu organizace

Ve 20. a 30. letech 20. stol. byla organizace projektů spjatá s věkem žáků. Žáci 1. až 3. tříd pracovali na projektech, které pojilo učivo do přirozených celků. Pro straší žáky byly uskutečňovány projekty jednopředmětové. „*V souvislosti s novým koncipováním učiva v RVP ZV se zcela přirozeně do budoucna bude nabízet možnost utvářet projekty:*

- a) *projekty jednopředmětové*
- b) *v rámci příbuzných předmětů v jedné vzdělávací oblasti (např. fyzika, chemie, přírodopis, zeměpis, výtvarná výchova a hudební výchova.)*
- c) *projekty blízkých předmětů z různých vzdělávacích oblastí (český jazyk, dějepis).*
- d) *Projekty nadpředmětové respektující průřezová témata RVP ZV.*³⁹

Kladné a záporné stránky projektového vyučování

Každá metoda má své kladné i záporné stránky.

Záporné stránky

Asi největší úskalí při projektovém vyučování je nekázeň žáka. Důvodem nekázně je většinou odpovědnost a svoboda, kterou pedagog nechává na žákovi. Dalším problémem je, když žáci nejsou patřičně vybaveni dovednostmi a vědomostmi, které jsou nutné ke zdárné realizaci projektu. Žáci také musí být ochotni při projektu spolu spolupracovat. Pedagog při přípravě projektové výuky musí myslet na to, že je časově náročná. Pokud není příprava udělaná dostatečně může na ní projekt pohořet. Ze strany pedagogů často vznikají problémy při projektové výuce z neznalosti základních principů této výuky. Mladí učitelé často mají mylné informace o těchto principech, neumí si projekt správně časově rozvrhnout atd.. Jiné problémy

³⁸ KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita 2006, s. 48.

³⁹ KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita 2006, s. 47.

mohou vzniknout špatnou materiální vybaveností. Při projektovém vyučování bývá zpravidla narušen pravidelný rozvrh hodin, což se může stát svárem s ostatními kolegy.⁴⁰

Kladné stránky

Projektové vyučování má mnoho pozitivních vlivů. Žáci se při této výuce učí spolu komunikovat, spolupracovat (s ostatními žáky a pedagogy), řešit problémy, organizovat a plánovat práci, přebírat zodpovědnost za výsledky své práce. Velkou výhodou také je propojení projektu s životní situací. Žák při tvorbě projektu používá své již nabyté dovednosti a zkušenosti. A díky nim získávají nové. Projektovou výukou se žáci dále naučí pracovat s různými informačními zdroji. Další kladnou stránku můžeme spatřovat v tom, že zvyšuje motivaci u žáků a rozvíjí u nich fantazii a tvořivost. V neposlední řadě mají projekty i morální rozměr. Pedagogové zastávají při projektové metodě roli poradců. Dále rozvíjí své organizační dovednosti a učí se vidět dítě jako celek.⁴¹

Projektové vyučování na 1. stupni základní školy

Projektovým vyučováním na 1. stupni se např. zabývá Květa Judasová, která v časopise „*Moderní vyučování*“ napsala: „*pokud učitel vhodně přizpůsobí projektové vyučování mladším žákům, může ho zcela bez obav využívat ve své výuce. Projektové vyučování má u nejmladších školáků řadu specifík. Malým školákům musí učitel stanovit cíl konkrétní, práce musí začít na zcela reálném základě.*“⁴²

Projektové vyučování je pro 1. stupeň snadnější na organizaci než pro 2. stupeň. Je to dáno tím, že se rozvrh hodin při projektovém vyučování nemusí moc upravovat. A nevyžaduje nutně spolupráci ostatních kolegů. Při projektech se většinou nedodrží 45 min. vyučovací hodina na kterou navazuje přestávka. Přestávky určuje pedagog dle situace, tak aby to nenarušovalo soustředění žáků. Pro žáky je přínosné, když si témata projektového vyučování vyberou sami. K tomu jim pomáhá patřičná motivace. Pokud si žáci sami vyberou téma,

⁴⁰ ZORMANOVÁ, L. *Projektová výuka*. [online]. 2012 [cit. 2020-01-12] Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/s/14983/PROJEKTOVA-VYUKA.html/>

⁴¹ ZORMANOVÁ, L. *Projektová výuka*. [online]. 2012 [cit. 2020-01-12] Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/s/14983/PROJEKTOVA-VYUKA.html/>

⁴² JUDASOVÁ, K. Projektové vyučování od první třídy. *Moderní vyučování*, roč. 4, č. 2, r. 1998, s. 10-11.

„uvědomují si pak mnohem výrazněji smysluplnost a významnost své práce, prožívají ji pravdivěji a získané poznatky uchovávají hlouběji v paměti.“⁴³

Při projektu, který trvá déle než čtyři vyučovací hodiny, musí pedagog pohotově reagovat na vzniklé situace. Mezi tyto situace patří např. únava nebo menší či větší zájem žáků o danou problematiku. Pokud pedagog zajistí správnou organizaci projektu, je velká pravděpodobnost, že se předejde nekázni ale také, že vytyčené cíle budou splněné.⁴⁴

Projektové vyučování na 2. stupni základní školy

Projektové vyučování na 2. stupni je o dost náročnější zejména z hlediska organizace. Z tohoto důvodu mohou mezi pedagogy nastávat rozepře, protože jsou neradi, když jim projekty narušují jejich výuku. To je jeden z důvodů proč se projekty na druhém stupni moc nekonají.

Projekty na 2. stupni bývají dlouhodobé nebo krátkodobé, které jsou snadnější pro motivaci žáků. Témata dlouhodobých projektů bývají *„zpracované do běžných vyučovacích hodin“*.⁴⁵ Proto je těžší udržet pozornost a motivaci žáků. *Řešením může být průběžně zařazování větší časové dotace obvykle jednodenních projektů, které uzavírají či shrnují určitou etapu dlouhodobého projektového úkolu.*⁴⁶ Při dlouhodobých projektech se uveřejňují kroky v řešení úkolů např. ve školním časopise, nástěnky, webové stránky školy atd..

Při krátkodobém projektovém vyučování žáci pracují na čtyřech různých projektech. Projekty se konají v jejich třídě, ale poslední den v tzv. projektovém týdnu si žáci volí *„účast v projektové skupině věkově smíšené. Žáci si vybírají mezi nabídkou čtyř až pěti témat a zapisují se do příslušných skupin bez ohledu na svůj věk.“*⁴⁷ To rozvíjí u žáků obor jejich zájmů. Smíšené projektové skupiny rozvíjí u žáků toleranci, spolupráci, nové přátelské vazby atd..

⁴³ KAŠOVÁ J. a kol. *Škola trochu jinak: projektové vyučování v teorii a praxi*. Kroměříž: Iuventa 1995, s. 26.

⁴⁴ KAŠOVÁ J. a kol. *Škola trochu jinak: projektové vyučování v teorii a praxi*. Kroměříž: Iuventa 1995, s. 26.

⁴⁵ KAŠOVÁ J. a kol. *Škola trochu jinak: projektové vyučování v teorii a praxi*. Kroměříž: Iuventa 1995, s. 38.

⁴⁶ KAŠOVÁ J. a kol. *Škola trochu jinak: projektové vyučování v teorii a praxi*. Kroměříž: Iuventa 1995, s. 38.

⁴⁷ KAŠOVÁ J. a kol. *Škola trochu jinak: projektové vyučování v teorii a praxi*. Kroměříž: Iuventa 1995, s. 39.

Propojení lidových a církevních svátků

Začátek ročního ale i liturgického cyklu byl od pradávna spojen s vegetací. Základním měřítkem vnímání roku se tak pro lidi stalo střídání ročního období. Původně lidé dělili rok na dvě části, léto a zimu, protože neexistoval kalendář ani žádná jiná časomíra. Později rok rozdělili na tři části poté na čtyři: jaro, léto, podzim a zimu. V 15. stol. se v Kalendáři od Mikuláše Bakaláře píše, že rok se dělil na šest období. Každé období trvalo dva měsíce. „*Dělení roku na dvanáct měsíců převzali křesťané z juliánského kalendáře, který byl po reformě papeže Řehoře XIII. v roce 1582 nazván gregoriánským.*“⁴⁸

Jelikož od pradávna žila drtivá většina obyvatel na vsích a živila se zemědělstvím vytvořili si lidé rituály vztahující se právě k ročnímu období. Při jarních rituálech lidé prosili o to, aby bylo dostatek úrody, v zimě pro změnu se rituály vztahovaly k ochraně obydlí, zvířat a lidí před krutou zimou nebo před zlými duchy. V pohanských dobách byly tyto obřady spojeny např. se zapalováním ohně, s kropením vody (pole, sadu, chléva, stavení) či s vykuřováním (stavení, chléva). „*Lidové oslavy v závislosti na členění roku bychom mohly situovat do těchto období: tříkrálové a masopustní (leden – březen); půst (březen a duben dle termínu Velikonoc); Velikonoce (duben); Letnice (květen- březen), oslavy sklizně a posvícení (červen – listopad), advent a Vánoce (prosinec).*“⁴⁹ Můžeme říct, že tento zavedený okruh dal řád liturgickým slavnostem.

Většina svátků sahá do pohanských dob. Mezi tyto svátky patří např. Svátek všech věrných zesnulých, Vánoce či Velikonoce. „*Křesťanství mnohé pohanské rituály transformovalo a překrývalo novými významy, připoutalo je k církevnímu kalendáři a jeho svátkům, jiné zakazovalo a vykořisťovalo.*“⁵⁰ Již v 5. stol. se stanovily tři významné svátky v životě křesťanů. Těmito svátky jsou Vánoce, Letnice neboli svátek Seslání ducha svatého a Velikonoce. Kromě již zmíněných svátků, které souvisí s životem spasitele, se za sváteční dny, začaly považovat i výroční dny světců. Tyto dny se staly fixními „*časovými body pro hospodářskou praxi, v agrárním prostředí, k nim se vztahovaly pranostiky a lidová rčení a byla to i pevná data právních činností a odvádění plateb, byl s nimi spojován začátek ročního období.*“⁵¹ Liturgické svátky byly pravidelně každou neděli ohlašovány knězem v kostele. Ke

⁴⁸ VEČERKOVÁ, E. *Obyčeje a slavnosti*. Praha: Vyšehrad 2015, s. 11.

⁴⁹ KOPEČEK, P. *Projevy křesťanské liturgie v kulturní krajině*. Brno: Mendelova univerzita 2015, s. 57.

⁵⁰ VEČERKOVÁ, E. *Obyčeje a slavnosti*. Praha: Vyšehrad 2015, s. 11–12.

⁵¹ VEČERKOVÁ, E. *Obyčeje a slavnosti*. Praha: Vyšehrad 2015, s. 11 -12.

každému svátku se také vázala určitá doporučení, která měli lidé dodržovat. Doporučení se většinou vázala k agrární práci, protože v historii, byla nejpočetnější společenská vrstva tvořena zemědělci, která žila na vsích.⁵² Křesťanské svátky se tak staly příležitostí k rozmanitým lidovým slavnostem. Můžeme tedy říct, že *„liturgie a zvyky patří těsně k sobě. Bez liturgie by neexistoval žádný církevní život, a bez obyčejů by bylo obtížné, ne-li vůbec nemožné, rozvíjet v obci pocit sounáležitosti.“*⁵³

⁵² KOPEČEK, P. *Projevy křesťanské liturgie v kulturní krajině*. Brno: Mendelova univerzita 2015, s. 56.

⁵³ KLEMENS, R. *Liturgie a život: co bychom měli vědět o mši, o církevním roku a smyslu liturgie*. Praha: Vyšehrad 1996, s. 178.

Vánoční svátky, zvyky a obyčeje

„V adventním čase a o vánočním oktávu se slaví řada svátků svatých.“⁵⁴ V období středověku lidé považovali světce za čestnou družinu Krista. Tato družina byla latinsky nazývána *Comites Christi*. Oslavy světců byly propojeny s předvánoční a vánoční lidovou tradicí. Zejména na vsích se k těmto dnům pojily lidové zvyky a obyčeje.⁵⁵ V této práci se budeme zabývat těmito světcí – sv. Martinem, sv. Barborou a sv. Mikulášem.

Svatý Martin

Dnešní generace již neví, že svátek sv. Martina, který připadá na 11. listopadu souvisel s adventem. Svátek sv. Martina byl poslední svátek před šestitýdenním půstem. Z tohoto důvodu se konaly bujaré maškarády, které můžeme přirovnat ke stejně takovým, které se konaly před Popeleční středou. „Když dnes řada obcí slaví památku svatého biskupa Martina jako svátek společenství doprovázený martinskými hry a pochodňovým průvodem, často ve spojení s bohoslužbou slova, je v tom původním smysl už málo patrný.“⁵⁶

Svátek svatého Martina připadá na 11. listopadu. Martin z Tours se narodil pravděpodobně v roce 316 v rodině vojáka. Rodina žila ve městě Sabaria, které bylo jednou z římských provincií. Svě jméno, Martin, získal údajně po římském bohu války, jelikož jeho otec toužil, aby se jeho syn stal taktéž vojákem. Již od útlého dětství se Martin setkával s křesťanskou vírou, kterou chtěl šířit dál. Jeho rodiče ho však v patnácti letech poslali do armády. Martin byl považován za velmi spolehlivého vojáka s dobrým srdcem. Dle legendy se Martin v zimní den vracel do Amiensu, kde byl vojenský tábor. Při cestě potkal hladového a spoře oděného žebráka, který Martina požádal o pomoc. V tu osudnou chvíli neměl u sebe Martin nic jiného než svůj plášť. Martin nezaváhal a přeťal svým mečem plášť na dvě poloviny. Jednu dal žebrákovi, aby se aspoň trochu zahřál. Následující noc se Martinovi zjevil sám Kristus, který byl oděn do oné půlky jeho pláště. Snad díky tomuto zjevení opustil Martin život vojáka a zasvětil zbytek svého života bohu.⁵⁷ Pravděpodobně roku 339 se nechal pokřtít. Ve Francii v městě Ligugé založil klášter. Tento klášter byl první v Západní Evropě. Později v roce

⁵⁴ VAVŘINOVÁ, V. *Malá encyklopedie Vánoc*. Praha: Libri 2002, s. 172.

⁵⁵ VAVŘINOVÁ, V. *Malá encyklopedie Vánoc*. Praha: Libri 2002, s. 172.

⁵⁶ KLEMENS, R. *Liturgie a život: Co bychom měli vědět o mši, o církevním roku a smyslu liturgie*. Praha: Vyšehrad 1996, s. 136.

⁵⁷ DVOŘÁKOVÁ, D. a DVOŘÁK, P. *Kalendárium*. Praha: X-Egem 2003, s. 402.

371 byl zvolen biskupem v Toursu. Martinův svátek byl ustanoven již v 6. století. Z Francie se jeho kult v období vrcholného středověku rozšířil i do českých zemí. Dále pak do východní a severní Evropy. Na obrazech bývá sv. Martin vyobrazován nejčastěji jako voják na bílém koni, který dává svůj plášť žebrákovi, popřípadě ho můžeme spatřit jako biskupa, který ve svých rukou svírá husu.⁵⁸

Svátek sv. Martina byl do 19. stol. spjat z vyrovnávání závazků obci, stanoveným dnem k vyplacení čeledi. Jak již bylo zmíněno výše, byl to den i ve znamení hodování.⁵⁹ Od středověku byl tento den předzvěstí začínajícího půstu, který začínal následující den po svátku sv. Martina a trval šest týdnů. Tento den lidé pojídali především mastné pokrmy a pořádali různé zábavy. Svatomartinským pokrmem se stala pečená husa. Pokud si pokládáte otázku, proč zrovna husa, důvod je prostý. Hospodáři na zimu vyřazovali drůbež, která nebyla určena k chovu. „*Při martinském obědě dostával vždy nejmladší pomocník hospodáře husí křídlo, aby při práci lítal, starší pomocník stehno a hospodář sám si ponechával sanici a kobytku – z té pak býval prorokován průběh nastávající zimy.*“⁶⁰ Pro tento den hospodyně pekly pečivo, které připomínalo podkovy koně sv. Martina nebo rohy dobytka. Rohy dobytka měly symbolizovat pro daný rok ukončení pastvy. Pečivo bylo z kynutého těsta a různě plněno – mákem, mrkví, povidly atd..⁶¹ Na jižní Moravě v tento den vinaři pozvali do svých vinných sklepů nádeníky pracující na vinici a své přátelé. K posezení nemohla chybět ani hostina. V západní Evropě je tento den ještě např. spjat s obdarováním dětí sv. Martinem. V ulicích se pořádaly obchůzky s lucernami. U nás byl tento svátek považován za začínající vánoční období.⁶²

Na vsích se tento den konaly shromáždění, které povolávali rychtáři. Na těchto hromadách se řešily hospodářské a právní záležitosti, platila se mzda obecním služebnictvu a zemědělci platili nájem z pronájmu obecných pozemků. „*Vyplacení obecních služebníků se nazývalo sýpka, osyp, bejčí svatba, bejkova svatba. Sýpka proto, že sedláci odevzdávali, sypali obilí obecním služebníkům.*“⁶³ Mezi tyto služebníky patřili pastýři, kteří dostávali obilí za to,

⁵⁸ VEČERKOVÁ, E. *Obyčeje, slavnosti v české lidové kultuře*. Praha: Vyšehrad 2015, s.339.

⁵⁹ TOUFAR, P. *Český rok na vsi a ve městě: září - prosinec*. Třebíč : Akcent 2004, s. 37.

⁶⁰ TOUFAR, P. *Český rok na vsi a ve městě: září - prosinec*. Třebíč : Akcent 2004, s. 32.

⁶¹ VEČERKOVÁ, E. *Obyčeje, slavnosti v české lidové kultuře*. Praha: Vyšehrad 2015, s. 339.

⁶² VEČERKOVÁ, E. *Obyčeje, slavnosti v české lidové kultuře*. Praha: Vyšehrad 2015, s. 340.

⁶³ VEČERKOVÁ, E. *Obyčeje, slavnosti v české lidové kultuře*. Praha: Vyšehrad 2015, s. 340.

že celý rok pásli vepře, ovce, skot. Dále byli vypláceni kováři, hajní nebo hlídači. V tento den měnily děvečky a čeledíni službu. Odcházeli ze staré a nastupovali do nové.⁶⁴

U lidí byla také v oblibě svatomartinská koleda. Koledy se účastnili žáci s učitelem, popřípadě s jeho pomocníkem, kanovníci, a někde dokonce kat s čeledínem. Koledníci dostávali svatomartinské pečivo, ovoce, ořechy. Jedna z koled, kterou koledníci říkali zní: „*Na den sv. biskupa Martina, milý hospodář a jeho družina, husy jedí, víno k tomu pijíce, štědrého Martina chválíce, páni, žáci a kněží se radují, neb se jim koledy přibližují. Pacholci a dívky svobodu mívají, a u jiných pánův se zjednávají.*“⁶⁵

Od konce 19. stol. začaly zvyky a obyčeje vztahují se k tomuto dni ustupovat. Ve 20. stol. měly děti tento svátek spjatý pouze s pečením a požíváním husy, martinského cukroví a pranostikou o sněhu. Jednu z pranostik zaznamenal F. L. Čelakovský „*Padá-li první sníh toho dne, říkáme, že svatý Martin přijel na brúně.*“⁶⁶ V dnešní době se v některých městech např. v Kutné Hoře, Jihlavě, v Karlových Varech atd. konají svatomartinské slavnosti. Při těchto slavnostech se koštuje svatomartinské víno a restaurace nabízejí svatomartinské menu. Hlavní postavou těchto průvodů je sv. Martin jedoucí na koni.

⁶⁴ VEČERKOVÁ, E. *Obyčeje, slavnosti v české lidové kultuře*. Praha: Vyšehrad 2015, s. 340–341.

⁶⁵ TOUFAR, P. *Český rok na vsi a ve městě: září - prosinec*. Třebíč : Akcent 2004, s. 37.

⁶⁶ MUNZAR, J. *Medardova kápě aneb pranostik očima meteorologa*. Praha: Horizont 1986, s. 187.

Svatá Barbora

Svatá Barbora je považována za sporného světce. Je to dáno tím, že o jejím životě nejsou dochovány žádné historické důkazy. Zmínky o sv. Barboře jsou zaznamenány pouze v legendě Aurea, která je známá též pod názvem Zlatá legenda.⁶⁷ Pravoslavná církev začala sv. Barboru uctívat koncem 7. stol., kdežto římskokatolická až o století později. Od 14. století začal být zájem o tuto světici. V letech 1445 až 1446 mělo dojít ke třem zjevením. Zjevení se měla ukázat klášternímu pastýři Hermannu Leichovi, který žil v Langheimu. Na základě těchto zjevení se stanovila skupina čtrnácti svatých pomocníků, mezi které byla právě přijatá i sv. Barbora.⁶⁸

Barbora měla pocházet z urozené šlechtické rodiny z Nikomédie dnešního Izmitu. Datum narození není známo. Odborná literatura se shoduje, že žila pravděpodobně mezi 2. – 4. stol.. Jelikož její otec Diokuros často cestoval a chtěl uchránit svou dceru před vlivy křesťanské víry, rozhodl se svou dceru zavřít do věže ze slonoviny. Jeden ze služebníků, který se o ní staral byl křesťanem a Barboru přivedl k tomuto náboženství. Potají k ní přivedl křesťanského kněze přestrojeného za lékaře. Když se to její otec dozvěděl, snažil se jí přinutit své víry vzdát. Barbora se však odmítla víry zřít, a tak ji její otec vydal římskému prefektovi, který křesťany pronásledoval. Prefekt vydal nařízení Barboru uvrhnout do vězení, mučit ji, a nakonec vydal rozkaz jí popravit. Jelikož byla ze šlechtického rodu, mohla být usmrcena stětím mečem. Jejím katem se dobrovolně stal její otec. Když jí otec sřal hlavu, vyšlehl z nebe blesk a spálil ho na popel.⁶⁹

Svátek sv. Barbory připadá na 4. prosince. V minulosti ale i v dnešní době je tento den spjat s „barborkami.“ Barborky jsou větvičky z ovocných stromů nejčastěji z třešní, které mladé dívky dávaly do vázy. Dívky věřily, že pokud větvičky rozkvetly do Vánoc čekají je v následujícím roce vdavky. Děvčata řezala větve za svítání a uchovávaly je většinou v teple chlěva. Bylo to dáno tím, že zde byla stálá teplota.⁷⁰ Kromě toho mají třešňové větve důležitý význam i v římskokatolické liturgii. Na starobylých obrazech můžeme postavu malého Krista spatřovat s červenými třešněmi. Rozkvetlé třešňové kvítky symbolizují neposkvrněné početí

⁶⁷ Tato legenda je středověká sbírka životopisů světců.

⁶⁸ VICZENCZ, P. B. *Vznik úcty a modlitby ke čtrnácti svatým pomocníkům*. Brno: Kartuziánské nakladatelství 2019, s. 4-6.

⁶⁹ VAVŘINOVÁ, V. *Malá encyklopedie Vánoc*. Praha 2002, s. 172 – 173.

⁷⁰ LANGHAMMEROVÁ, J. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha: Lidové noviny 2004, s. 247.

Matky Boží Panny Marie. „Podle lidové legendy jsou plody třešně považovány za rajske ovoce, které si našlo cestu na zem, když ho pramáti Eva ukryla spolu s dalšími plody v mošně a tajně odnesla.“⁷¹

V dávných časech byl svátek sv. Barbory spojován s prvním dnem obchůzek maskovaných postav. Barborky byly postavy bílé oděny. Jejich oblečení se dobou měnilo. V nejstarších dobách byly Barborky oblečeny do bílých šatů přepásaných červenou mašlí a vlasy měly obilené moukou. Později se jejich oblečení skládalo ze spodniček, košile a plachetek. Většinou si barborky zabarvovaly i obličej moukou, aby nebyly k poznání. Obchůzky byly pořádané zejména v 19. stol po celém našem území, ale také např. i na Slovensku. Od 20. stol. tato tradice slábla až skoro vymizela. V dnešní době se obchůzky zachovaly zejména na Třebíčsku a Pelhřimovsku.⁷² Obchůzky mají však jinou podobu než v minulosti. Barborky chodily buď ve skupinách nebo samostatně. Byly to zejména ženy, výjimečně muži, které chodily na obchůzku večer 3. nebo 4. prosince. Barborky v jedné ruce nesly metličku a v druhé košík s dárky. Při obchůzce barborky zpívaly: „Barboro z rodu vzácného, dcero otce zuřivého. My tě ctíme, velebíme, tak jak můžeme a víme; uvržená do žaláře, požívá nebeské záře; stoupila z hrozného temnosti veliké její svátosti; Diokurus z osvětlení hledá dceru k mordování, nechce-li Krista zapřít, že má hrozný konec vzítí.....“⁷³

Barborky před příchodem do stavení klepaly na okno. Děti byly nejprve barborkou vyzvány, aby se pomodlily Otčenáš. Poté odpovídaly na otázky z věrouky. Děti, které správně odpovídaly na otázky byly odměněny různě – sušeným ovocem, ořechy, jablky sladkostmi, popřípadě speciálními koláči přezdívaným taktěž barborky, které se pekly k této příležitosti. Ten kdo neuměl, toho Barborky vyšlehaly metlou a za „odměnu“ dostal šišky, pecky se švestek nebo šípky. Na severu Čech věšely děti do oken punčochy a barborky jim do nich nadělovaly.⁷⁴

Dodnes se tato tradice dochovala na Třebíčsku. Barborky jsou dívky mezi osmým až třináctým rokem. Jsou oblečeny do bílých šatů, pletených svetrů, čepic, popřípadě bílých kalhot. Barborky již děti nezkouší z modliteb, ale spíše z naučených písniček či básniček. Ani

⁷¹ VAVŘINOVÁ, V. *Malá encyklopedie Vánoc*. Praha: Libri 2002, s. 237.

⁷² LANGHAMMEROVÁ, J. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha: Lidové Noviny 2004, s. 247–248.

⁷³ ZÍBRT, Č. *Veselé chvíle v životě lidu českého*. Praha: Vyšehrad, s. 444.

⁷⁴ VEČERKOVÁ, E. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*. Praha: Vyšehrad, s. 356.

děti netrestají a pouze je obdarovávají sladkostmi. Některé barborky rozdávají i třešňové větvičky.

Svatý Mikuláš

Svatý Mikuláše byl biskupem v Myře okolo roku 300. Avšak krátce na to začal římský císař Galerius Valerius Maximus pronásledovat křesťany. Křesťané byli mučeni anebo posíláni do lomů či dolů. Do zajetí se dostal i sám biskup, který byl v žaláři mučen. Roku 313 získala církev svobodu a Mikuláš se účastnil roku 325 prvního velkého ekumenického koncilu v Nicea. Na tomto koncilu se shromáždilo 318 biskupů a projednávalo se zde mnoho církevních témat. Jedním z těchto témat bylo datum Velikonoc. Podrobnější informace o biskupu nejsou známy. Snad jen, že pravděpodobně zemřel někdy mezi roky 345–351, dne 6. prosince. Biskupa Mikuláše nejprve začala uctívat pravoslavná církev. Asi od 8. stol. se začal jeho kult rozšiřovat i do západní církve.⁷⁵

Svátek svatého Mikuláše se od středověku pojí s vírou v bohatství. Jedna z nejstarších legend vypráví o jeho štědrosti. Jeden chudý šlechtic měl tři dcery. Jelikož měl velké dluhy, nezbývalo mu nic jiného než poslat své dcery do nevěstince. Když se o tom dozvěděl biskup, otevřel po tři noci okno a z něj vyhazoval zlatáky z okna. Peněz bylo tolik, že otec mohl zaplatit své dluhy, ale také zbylo na věno. Další legenda vypráví o tom, že biskup vzkřísil dva mrtvé kleriky, které zavraždil hostinský. Pravděpodobně díky tomu, je od středověku sv. Mikuláš považován za ochránce dětí, školáků ale také klášterních škol. V obou legendách můžeme spatřit dárcovství.⁷⁶ Na našem území je postava sv. Mikuláše spjatá s nadílkou. Z první poloviny 17. stol. pochází dílo Kalendář každodennosti od Šimona Partilce ze Špicberků. V něm se píše „s radostí tohoto večera a s postem čekají, aby od Mikuláše darováni byli.“⁷⁷ V českých zemích zakořenila představa, že sv. Mikuláš v noci obchází stavení a obdarovává hodné děti sladkostmi, ovocem či ořechy. Zlobivé děti byly obdarovány uhlím nebo brambory. V ten tajuplný večer dávaly děti za okno dopisy, v kterých měly napsané své přání. Dopisy v noci, když děti již spaly, sebrali rodiče a dětem řekli, že si je odnesl hodný anděl.

V předvečer svatého Mikuláše se pořádaly občůzky, kdy účastníci byli zahalení v maskách. Prapůvod těchto občůzek je nutné hledat ve středověkém svátku tzv. *episcopi peurorum* v překladu chlapeckého biskupa, který pochází cca z 10 stol.. V klášterních školách se vylosoval žák, který se pro tento den stal představitelem kláštera a školy. Po celý dne měl

⁷⁵ VAVŘINOVÁ, V. *Malá encyklopedie Vánoc*. Praha: Libri 2002, s. 178-179.

⁷⁶ LANGHAMEROVÁ, J. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha: Lidové Noviny 2004 s. 362.

⁷⁷ ZÍBRT, Č. *Staročeské výroční obyčeje, pověry, slavnosti a zábavy prstonárodní*. Praha: J. R. Villímka 1889, s. 235.

žák u sebe berlu. Vše, co žák udělal, bylo v zastoupení biskupa Mikuláše. Později se tato hra dostala i do ulic. Zvolený biskup jezdil v ulicích na koni doprovázený svou družinou. U nás je tato zábava nazývána jako „jízda rytířů“, která se konala v Praze. Rytíři byli zpravidla žáci z bohatých rodin. Ostatní žáci byli převlečení např. za čerty, Turky, anděly atd..⁷⁸

Později se z této zábavy vytvořila hra, při které postava Mikuláše, který byl doprovázen andělem, čertem a někdy i smrtkou, obdarovávala děti. Mikuláš měl posuzovat činy dětí – pokládal dětem otázky z katechismu, zkoušel je z náboženství atd.. Poté je za jejich zásluhy obdaroval. Lidé věřili, že strašení čertem, smrtkou má na děti pozitivní vliv – že se budou v budoucnu chovat dle božího přikázání. Již v 18. století bylo toto chování kritizováno některými kněžími a učiteli. Od 19. stol. začaly spolky ve městech pořádat mikulášské besídky, kdy na veřejném prostředí Mikuláš děti obdarovával.

Můžeme říct, že tento svátek se do dnešní doby moc nezměnil. I dnes se v předvečer sv. Mikuláše konají na veřejných místech např. v Hranicích na nádvoří radnice besídky. Mikuláš nejprve všem účastníkům poví poselství a poté se svou družinou, čerty a anděly, děti obdaroval. Ve Valašský Kloboukách je pro změnu již od 19. stol. pořádán mikulášský jarmark. Tento jarmark je spojený s lidovými tradicemi. Lidé se mohou seznámit z ukázky starodávných řemesel. Po celém městě potkáte mnoho čertů, ale i Mikuláše, který obdarovává děti. Veřejné besídky nemají na děti takový negativní vliv, jako když si je rodiče pozvou do domu a tím naruší bezpečný domov. Ale i tak psychologové varují před těmito zvyklostmi. Rodiny, které nechtějí děti vystavovat stresu, dávají dětem nadílku za okno. I dnes spousta dětí píše dopis „Ježíškovi“ a dávají ho za okno. Poté už jen čekají, zda vytoužené dárky naleznou pod stromečkem.

⁷⁸ LANGHAMEROVÁ, J. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha: Lidové Noviny 2004 s. 365–366.

Zvyky a tradice Štědrého dne

Štědrý den byl od pradávna považován křesťany za druhý nejvýznamnější svátek. Počátkem oslav narození malého Ježíška byla štědrovečerní večeře. Zvykem bylo usadat k večeři s východem první hvězdy. Slavnostní menu se lišilo dle krajů, ale i dle zařazení do sociální vrstvy.⁷⁹ Hospodyně nejčastěji k večeři připravovaly ryby, rybí polévky, hlemýžďe, někde i krocany či králíky. Na stolech nesmělo chybět sušené ovoce, ořech a později i cukroví. *„Dostatek jídla, druh jídel a chody večeře v určitém počtu (tři, sedm, devět, dvanáct) symbolizovalo blahobyť, který měl přenést do příštího roku.“*⁸⁰

Na vsích se jako předkrm servíroval chléb namazaný medem nebo vánoční oplátka s medem. Poté následovala luštěninová polévka. Luštěniny představovaly nárůst jmění, protože ve vodě bobtnají a zvětšují objem. Hlavní chody byly různé. V Čechách se podával kuba pokrm z hub a krup. Na Valašsku pro změnu jahelná kaše. Poté se servírovalo pečivo. Nejčastěji vánočka. Na stole také nemohly chybět křížaly, čerstvá jablka, ořechy atd. Jablka byla chápána jako symbol plodnosti a ořechy představovaly bohatství. Od 19. stol. nesmělo na stole chybět ani cukroví. Obvykle se peklo sedm druhů.⁸¹

Na dnešním štědrovečerní menu, ve většině domácností, nesmí chybět rybí polévka, smažený kapr a bramborový salát. Šupinaté ryby představovaly od pradávna bohatství. Snad právě proto si lidé dodnes ukládají šupiny do peněženky, protože věří, že následující rok nebudou bez peněz.⁸² V dietnější verzi se servíruje místo smaženého kapra losos. Již od začátku prosince pečou paní domu vánoční cukroví. Počet druhů cukroví se pohybuje mezi dvanácti až patnácti. Nutno podotknout, že každým rokem přibývá domácností, které si cukroví kupují buď v obchodech nebo si je nechají upéct od cukrářky.

Po jídle bylo zvykem nakrmit i dobytek a drůbež. Potravinová oběť se nosila i vodním tokům a sadům. *„Smyslem a cílem těchto rituálů je usmířit přírodní živly, nadpozemské síly, divoká zvířata, uspokojit duše zemřelých předků, které přicházejí o štědrovečerní noci do domu živých, aby se občerstvily.“*⁸³

⁷⁹ LANGHAMMEROVÁ, J. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha: Lidové noviny 2004, s. 289.

⁸⁰ VEČERKOVÁ E., FROLCOVÁ V. *Evropské Vánoce v tradicích lidové kultury*. Praha: Vyšehrad 2010, s. 198.

⁸¹ LANGHAMMEROVÁ, J. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha: Lidové noviny 2004, s. 291–293.

⁸² VEČERKO E., FROLCOVÁ V. *Evropské Vánoce v tradicích lidové kultury*. Praha: Vyšehrad 2010, s. 223.

⁸³ VEČERKO E., FROLCOVÁ V. *Evropské Vánoce v tradicích lidové kultury*. Praha: Vyšehrad 2010, s. 232.

Lidé věřily, že tento večer je magický. A snažili se věštit budoucnost. Mladé dívky, které toužily po vdavkách, házely svou botu za záda. Pokud pata střevíce směřovala ke dveřím věřilo se, že se dívka další rok nevdá, pokud však směřovala ke dveřím špička byla možnost, že se vdá. Jestliže bota naznačila vdavky, snažily se dívky určit za pomocí polen, jak bude jejich budoucí manžel vypadat. „*Na lavici se vyrovnala různě tvarovaná polínka. Po paměti, zezadu, dívka polínko vybrala z řady – a hned věděla, jaký bude její nastávající – dlouhý, tlustý, hrbatá či rovně rostlý.*“⁸⁴

Své příbytky si lidé zdobili větvičkami jmelí a vánočním stromečkem. Lidé si dříve jmelí darovali, protože věřili, že jen to darované je uchrání před nemocemi. Jmelí se zavěšovalo tak, aby se pod ním mohli dva lidé políbit. Pár, který se pod jmelím políbil měl mít lásku i příští rok. Podle jedné z tradovaných legend, která se traduje i dodnes na Valašsku, bylo jmelí stromem, z kterého Josef vytvořil pro malého Ježíše kolébku. Z jmelí byl údajně vytvořen i kříž, na kterém byl Kristus ukřižován. Po této události se ze stromu staly keříky, které rostou na jiných stromech.⁸⁵

Zvyk vánočních stromů přišel do českých zemích od našich západních sousedů, tedy z Německa. „*Za první doklad osvětleného vánočního stromu uvnitř domu se považuje zpráva v brémské kronice z roku 1570.*“⁸⁶ V německých oblastech bylo vánočnímu stromu v 17. stol. přezdíváno zimní máj. Mezi 18. – 19. stol. se tento zvyk rozšířil po celé Evropě. První dochované záznamy o vánočním stromku u nás pochází z roku 1812. Ředitel Stavovského divadla v Praze pozval do svého domu o Vánocích své přátele. Jako překvapení si pro ně připravil právě nazdobený vánoční strom. Pod stromem byl údajně pro každého hosta připraven i malý dárek.⁸⁷ Je nutno podotknout, že na vsích, ale i ve městech, se tento zvyk dlouho zabydloval. Prostý lid si vystačil se zelenými větvičkami jehličnatých stromů, kterými většinou zdobily sváteční stůl. U nás na Valašsku se nad svátečním stolem zavěšoval vršek jehličnatých stromů. Větvičky i tyto vršky byly zdobeny sušeným ovocem. Od 2. pol. 19. stol. se stal

⁸⁴ LANGHAMMEROVÁ, J. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha: Lidové noviny 2004, s. 294.

⁸⁵ TRNKOVÁ, K. *Vánoční zvyky a obyčeje naší babičky*. Praha: STUDIO Trnka, 2010, s. 26.

⁸⁶ FROLEC, V. a kol. *Vánoce v české kultuře*. Praha: Vyšehrad 1989, s. 86.

⁸⁷ LANGHAMMEROVÁ, J. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha: Lidové noviny 2004, s. 283-284.

stroměček i v chudších rodinách jedním ze symbolů Vánoc. Lidé na stroměček kromě sušeného ovoce, perníku věšet i svíčky.⁸⁸

Další způsob, jakým se lidé snažili věštit budoucnost, bylo lití roztaveného olova do vody. Podle ztuhlých odlitků se pak věštilo. Na začátku 20. stol. bylo lití olova běžné v každé rodině. V dobách světových válek však materiál k tomuto oblíbenému zvyku chyběl. Lidé se snažili chybějící olovo nahradit např. rozehřátým voskem. Snad právě proto se tento zvyk začal vytrácet. Avšak v dnešní době se tento vánoční zvyk pomalu vrací zpět. V každém knihkupectví, vánočních trzích lze zakoupit sadu právě na lití oliva.

Mezi tradiční zvyky bolo také krájení jablek. Z jablek se věštilo manželství, zdraví i smrt. Jablka byla plodinou, která se pečlivě skladovala, aby vydržela co nejdéle čerstvé. Po večeři otec rodiny jablko krájel a rozděloval. To značilo rodinnou soudržnost.⁸⁹ Jablka se krájela napříč. Pokud se po rozkrojení objevila z jadřinců hvězda znamenalo to štěstí, zdraví. Nepříjemnosti na lidi čekala, pokud se objevil kříž. Lidé věštili i z dužiny jablka. Zkoumali, zda jsou jablka zdravá a zda nejsou vevnitř shnilá. Shnilá nebo červivá jablka nosila smůlu.

⁸⁸ FROLEC, V. a kol. *Vánoce v české kultuře*. Praha: Vyšehrad 1989, s. 90.

⁸⁹ VEČERKO E., FROLCOVÁ V. *Evropské Vánoce v tradicích lidové kultury*. Praha: Vyšehrad 2010, s. 231.

Tří králové

Svátek Tří králů neboli, dle našich předků, hod svíček je dvanáctým dnem vánočních svátků. Tímto dnem končí pro věřící lid tyto svátky. Lidově zvaný svátek Tří králů se slaví 6. ledna, kdy římskokatolická církev slaví slavnost Zjevení Páně. V tento den si církev připomíná tři významné události z Ježíšova života. A tím bylo trojí zjevení. Prvním zjevením bylo zjevení novorozeného Krista východním mudrcům, kteří se stali prvními pohany, kteří se mu poklonili. Druhé zjevení se stalo, když nebeský Otec slavnostně představil Krista jako svého syna při jeho křtu v řece Jordáně. Za třetí zjevení je pak považován první Kristův zázrak. A to, proměnění vody ve víno.⁹⁰ Odkud se zde tedy vzal lidový název svátků Tří králové? Vysvětlení o Třech králích musíme najít v Bibli.

„Ježíš se narodil v judském Betlémě za dnů krále Heroda. Tehdy do Jeruzaléma přišli mudrcové z Východu. Kde je ten narozený židovský král?“ ptali se. „Spatřili jsme na Východě jeho hvězdu a přišli jsme se mu poklonit. Když se to doslechl král Herodes, velmi se rozrušil a celý Jeruzalém s ním. Svolal všechny vrchní kněze a učitele lidu a ptal se jich, kde se má narodit Mesiáš. „V judském Betlémě,“ odpověděli mu. Tehdy Herodes tajně povolal mudrce a vyptával se jich, kdy přesně se jim ta hvězda ukázala. Potom je poslal do Betléma se slovy: „Jděte a pečlivě vyhledejte to dítě. Jakmile je najdete, oznamte mi to, abych se mu mohl jít poklonit i já.“ Jakmile vyslechli krále, vyrazili na cestu. A hle, hvězda, kterou viděli na východě, je předcházela, až se zastavila nad místem, kde bylo to dítě. Když tu hvězdu spatřili, zmocnila se jich nesmírná radost. Vešli do domu, a když tam uviděli dítě s jeho matkou Marií, padli na kolena a klaněli se mu. Otevřeli své poklady a obětovali mu dary: zlato, kadidlo a myrhu. Když potom od Boha dostali ve snu pokyn, aby se nevraceli k Herodovi, vrátili se do své země jinudy.“⁹¹

V Matoušově evangeliu si můžeme všimnout, že místo slova králů je použito slovo mudrci. Což z řeckého originálního překladu slovo „magoi“ znamená hvězdáři. Jak to tedy s těmi králi bylo? Odpověď je prostá. Několik set let před těmito událostmi, hovořil o svém proroctví Izajáš, o záři, která vzejde nad Jeruzalémem: „*Přikryje tě záplava velbloudů, mladých*

⁹⁰ SLATINSKÝ, M. *Tří králové*. 2020 [cit. 2020-01-12] Dostupné z:

<http://www.katolik.cz/texty/view.asp?cis=176>

⁹¹ MATOUŠ. *Mudrcové z výchovu*. [online]. 2009 [cit. 2020-01-12] Dostupné z:

<https://www.bible21.cz/wp-content/uploads/2010/12/BIBLE21novyzakon.pdf>

velbloudů z Midjánu a Éfy; přijdou všichni ze Šeby, ponесou zlato a kadidlo a budou radostně zvěstovat Hospodinovu chválu.“⁹² Toto poselství se pak podle Matouše aplikovalo na tři astrology, kteří se Ježíši přišli poklonit. První, kdo tři mudrce označil za krále, byl křesťanský spisovatel Quintus Septimius Florens Tertullianus ve druhém století.

Je zajímavé, že církev Tří krále uznala až ve 12. století, kdy jejich domnělou hodnověrnost vyčetl z apokryfů kancléř pařížské Sorbonny Peter Comestor, avšak je nikdy oficiálně nesvatořečila. Ale dodnes jsou Tří králové uctívání jako patroni poutníků.⁹³

Měli bychom zde zmínit i fakt, že nikdo doopravdy neví, kolik těch králů doopravdy bylo, a jak se doopravdy jmenovali. Počet tři se nejčastěji odvozuje podle počtu darů – zlata, kadidla a myrhy. Nutno podotknout, že tyto dary mají i svou symboliku. Zlato je od pradávna považováno za královský kov a mělo vyjadřovat úctu k nově narozenému Králi. Kadidlo je vonná pryskyřice a stalo se symbolem modliteb křesťanů, které stoupaly k Bohu. Myrha je vonná uschlá pryskyřice načervenalé barvy, která se získává z keřů, které rostou pouze v Africe. Myrha jako vonná mast se svými konzervačními účinky měla předjímat Ježíšovu smrt na kříži.⁹⁴

O jménech králů není v Bibli ani zmínka. Jména Tří králů se poprvé objevila v ravennském pontifikátu, který pochází z 9. století. V latinské podobě jsou mudrci nazýváni jako Caspar, Melchior a Balthasar.⁹⁵ K jejich jménům se tedy došlo postupně. Při této slavnosti bylo totiž zvykem žehnat domům a psát nad dveře křídou tři písmena K + M + B. Tato tři písmena měla symbolizovat zkratku latinské věty: „Christus (K) + Mansionem (M) + Benedicat“, jinak řečeno Kristus ať požehná příbytku. Když lidé údajně zapomněli smysl této věty, přidělili tato písmena ke králům.⁹⁶

Svátek tří králů oslavuje u nás zejména církev – pořádají se bohoslužby. Od nepaměti se při tříkrálové mši v kostele světla křída, voda, zlato či kadidlo. Posvěcenou křídou pak lidé

⁹² IZAJÁŠ. *Izajáš 60*. [online]. [cit. 2020-01-12] Dostupné z: <http://www.biblenet.cz/b/Isa/60>

⁹³ KRBA, J. *Obyčeje a lidové tradice: v rámci církevního a hospodářského roku*. Valašské Meziříčí: Český svaz ochránců přírody 2008, s. 15.

⁹⁴ SLATINSKÝ, M. *Tři králové*. 2020 [cit. 2020-01-12] Dostupné z: <http://www.katolik.cz/texty/view.asp?cis=176>

⁹⁵ HUDCOVICOVÁ, A. S. *Klanění tří králů*. [online]. 2019. [cit. 2020-01-31] Dostupné z: <https://cemsbrno.org/2019/12/24/vanocni-special-klaneni-tri-kralu/>

⁹⁶ VLK, M. *Tři králové*. [online] 2009. [cit. 2020-01-12] Dostupné z: <http://www.kardinal.cz/index.php?cmd=article&articleID=314>

mleli na prach a přidávali ji dobytku do krmení, protože měla zvířata ochránit před uhranutí. Svěcenou vodou se kropily příbytky, aby uchránila stavení před požárem. A kadidlem se vykuřovaly domácnosti, aby byly uchráněny před zlými silami.⁹⁷

Dnešní tříkrálové zvyky se od původních tradic velmi liší. V minulosti lidé předvečer tří králů považovali za magický, a proto se snažili věštit svůj osud. Svůj osud věštili různými způsoby. Například zapalovali stejně dlouhé svíce. Ten, komu svíce první vyhořela, měl první zemřít.

Druhým způsobem, jak věštit budoucnost, bylo pouštění svíčkových lodiček, které byly vyrobeny ze skořápek vlašských ořechů. Lidé svůj osud přisuzovali na základě pohybu své svíčky – zkoumali, zda se skořápková lodička zdržuje při kraji (majitel lodičky se držel doma) nebo se od něj vzdaluje (majitele lodičky čekala daleká cesta); které lodičky do sebe navzájem narážejí (mezi majiteli hrozilo vyvolání konfliktu) popřípadě, jak dlouho svíce hoří (komu svíce brzy shořela, čekala jej brzká smrt). Záznamy této historické tradice nalezneme hned v několika záznamech. První zmínku nalezneme v kázání katolického kněze, pravděpodobně Moravana, které pochází z 15. století. V postile se píše „*pošetilci... svíce na vodu kladouce, z jejichžto pohybu usilují věštili věci budoucí...*“.⁹⁸ Jiný doklad tohoto zvyku pochází z městských pramenů města Berouna, které pochází z 2. pol. 16. stol. „*Chystalo se slévání vosku a pouštění svíček na vodu dle starého obyčeje.*“⁹⁹

Dalším rozdílem při koledování jsou občůzkové hry. Koledování se zpočátku účastnily všechny věkové i společenské vrstvy. Na vsích to však nejčastěji byl duchovní spolu „*s ministranty, často i kostelníkem, učitelem a žáky*“.¹⁰⁰ Ve 20. století se koledování účastnily výhradně nejchudší děti, které se snažily získat almužnu. Občůzkové hry byly jednoduché divadelní hry, které koledníci zahráli, pokud byli vpuštěni do stavení. Při koledování se nesmělo zapomenout zazpívat píseň „*My tři králové*“. S nástupem komunistického režimu začala být tato tradice potlačována a znovu pak začala být ožívována po jeho pádu.

⁹⁷ KOPEČEK, P. *Projevy křesťanské liturgie v kulturní krajině*. Brno: Mendelova univerzita 2015, s. 63.

⁹⁸ LANGHAMMEROVÁ, J. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha: Lidové Noviny 2004 s. 479.

⁹⁹ SOUKUP, J. Pověrečné zvyky tříkrálové v XV. Století. *Národopisný věstník československý*, roč. 24, r. 1931, s. 15. [online]. [cit. 2020-01-12] Dostupné z:

<http://www.nulk.cz/ekobsah/vestnik/html/knihy/vestnik24/texty/vest24-0016.htm>

¹⁰⁰ KRBA, J. *Obyčeje a lidové tradice: v rámci církevního a hospodářského roku*. Valašské Meziříčí: Český svaz ochránců přírody 2008, s. 16.

Dnes je tento svátek pro většinu lidí spjat s největší církevní charitativní sbírkou, která nese název „Tří králová sbírka.“ Sbírka má pomoci lidem, kteří se ocitli v těžké životní situaci, a kterou nedokážou svépomocí vyřešit. Tuto akci poprvé v roce 2000 odstartovala olomoucká arcidiecéze. Tehdy se do ulic poprvé vydali koledníci oblečení za tři mudrce a koledovali.

V přestrojení za tři krále chodí zejména menší děti, které se postupně zapojují do církevního života. Při koledování zpívají píseň „*My Tři králové jdeme k Vám*“. Tato píseň existuje v mnoha verzích. Každá verze má jiný počet slok – většinou 13 až 16 slok. Ale zpívá se jich většinou jen šest. Píseň vypovídá celý příběh o Třech králích. Tedy o příchodu králů k Ježíškovi, o hvězdě, která ukazovala králům cestu, o útěk Josefa s rodinou do Egypta před zlým králem Herodem a o vinši.

Koledníci chodí v doprovodu osoby starší 18 let, která sebou musí mít potvrzení z Arcidiecézní charity. Kasičky, do které koledníci sbírají, musí být úředně zapečené na městském nebo obecním úřadě, kde se následně i otvírají.¹⁰¹

Jelikož první ročník měl velký ohlas u lidí, začala se sbírka v dalších letech pořádat po celé republice, až se stala největší charitativní sbírkou u nás. V letošním roce se tato sbírka koná již po dvacáté.

¹⁰¹ Tří králová sbírka. [online]. 2020 [cit. 2020-01-12] Dostupné z: <https://www.trikralovasbirka.cz/o-sbirce/>

Masopust

Masopustní období je od pradávna považováno za čas veselosti, kdy lidé relativně beztrpě vyjadřovali to, co si mysleli. Toto období není v kalendáři pevně zakotveno. Začíná po svátku Tří králů, tedy 7. ledna, ale jeho konec se každý rok mění v závislosti na Velikonocích. Masopustní období končí Masopustním úterým, po kterém následuje Popeleční středa. Popeleční středou, která letos připadá na 26. února startuje předvelikonoční postní doba. Konec masopustu byl obdobím pořádaného veselí, zabíječek, pořádání svateb či zasnub. Měli bychom zmínit, že i přesto, že je Masopust závislý na datu Velikonocích nejedná se o církevní svátek.

Václav Machek ve své knize „*Etymologický slovník jazyka českého*“¹⁰² píše, že slovo masopust původně znamenalo držení se půstu od masových pokrmů. Na našem území je výraz „mjasopust“ doložen již v 9. století z velkomoravských dochovaných záznamů.¹⁰³ O pořádání masopustního veselí hovoří i jiné české historické prameny. Například král Vratislav roku 1477 v masopustní neděli pozval na královský dvůr významné pražské měšťany se svými manželkami. Vratislav II. si pro své hosty připravil taneční zábavu. Čeněk Zíbrt píše, že „*A to tanec byl veliký, že i sám král tancoval s chlupatú před ním Martin nedoruště postavník držel (svítil jim loučí)*“.¹⁰⁴

Poslední masopustní dny bývali vždy pojmenovány různě. U nás na Valašsku jim říkáme „*končeny*“¹⁰⁵. Konec masopustu je spojen s různými zvyklostmi a tradicemi: jí se masité a tučné pokrmy, pořádají se taneční hry, svatby, zasnuby a divadelní scénky atd..

Důležitou součástí masopustního veselí jsou masky. V dřívějších dobách byly masky považovány za činitele, které pomáhaly účastníkům masopustního veselí přiblížit se stanovenému cíli. „*Lidé v maskách žili několik hodin jako herci na scéně zvláštního lidového divadla. Maskování znamenalo odložení identity a vše, co člověk v masce činí, šlo na konto dvojníka, masky, kterou použil*“.¹⁰⁶ Při veselí bylo povoleno ledacos, co by dříve těžko ve

¹⁰² MACHEK, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: Lidové noviny 1997, s. 353.

¹⁰³ PAULINY, E. *Slovesnost' a kulturny jazyk Vel'kej Moravy*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry 1964, s. 166.

¹⁰⁴ ZÍBRT, Č. *Veselé chvíle v životě lidu českého*. Praha: Vyšehrad 1950, s. 142.

¹⁰⁵ KRBA, J. *Obyčeje a lidové tradice: v rámci církevního a hospodářského roku*. Valašské Meziříčí: Český svaz ochránců přírody 2008, s. 23.

¹⁰⁶ VEČERKOVÁ, E. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*. Praha: Vyšehrad, s. 33.

společnosti obstálo. Pilo se a hodovalo a ve veselí si byli všichni rovni. V dnešní době však lidé chápou masky jako „atraktivní a humorné součásti obřadů, jako jejich kostýmní výpravu.

K nejstarším typům masek patří masky zvířecí, zejména maska medvěda či klibny (koně). Masky zvířat mají za úkol přivolat vytoužené vlastnosti vybraného zvířete. Lidé si vybírali zejména zvířata, které oplývají mimořádnou silou. Již od antiky se lidé často při různých hrách převlíkali za koně. V českém prostředí byl kůň považován za důvěrně známé zvíře, kterého lidé znali z venkovských usedlostí. Při masopustech se postava koně objevovala v doprovodu kočího, sedláka popřípadě klauna, který „koně“ ukazoval jako cirkusovou atrakci.¹⁰⁷ Postavu koně zpravidla ztvárnili dva muži. „*Jeden muž držel nad sebou tyč s hlavou koně, druhý ho zezadu držel v ohnuté pozici. Přes ně byla přehozená plachta, upevněná k hlavě koně.*“¹⁰⁸ Takhle vznikla iluze, opravdového koně, který umí řehtat, klusat atd..

Další nejtýpější maskou masopustu byla a dodnes je postava medvěda. Ještě v 19. stole. se postava medvěda tvořila z přírodních materiálů tzn. slámy či sena.¹⁰⁹ Postavě medvěda se připisoval magický vliv. Lidé věřili, že medvěd měl moc ovlivnit vzrůst obilí výškou svého skoku, ale i plodnost. Ženy se snažily svou plodnost zaručit tancem s medvědem.¹¹⁰ Masku medvěda vždy vodil medvědář, který byl zobrazován jako Turek či žid. Na Valašsku byl medvěd doprovázen „*pacholkem, který byl obalený hrachovinou, vzadu s dlouhým slaměným ocasem a mezi nohama se zvonkem.*“¹¹¹ Medvěd medvědáře poslouchal na slovo. Nutno podotknout, že v dřívějších dobách nebylo společností přijatelné, aby v maskách vystupovaly ženy.

Lidé v maskách prováděli obchůzky dům od domu. Obchůzky jsou na různých místech naší republiky nazývány různě. Na Hranicku a Vsetínsku říkáme obchůzkám vodění medvěda, zatímco na Novojičínsku se říká chození s medvědem atd... Účastníci se brzo ráno shromáždili většinou před hospodou, kde se zformovali a společně vyrazili. Pokud by některé obydlí

¹⁰⁷ LANGHAMMEROVÁ, J. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha: Lidové noviny 2004, s. 28-29.

¹⁰⁸ LANGHAMMEROVÁ, J. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha: Lidové noviny 2004, s. 29.

¹⁰⁹ LANGHAMMEROVÁ, J. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha: Lidové noviny 2004, s. 31.

¹¹⁰ VEČERKOVÁ, E. *Obyčeje a slavnosti*. Praha: Vyšehrad 2015, s. 43.

¹¹¹ KRBA, J. *Obyčeje a lidové tradice: v rámci církevního a hospodářského roku*. Valašské Meziříčí: Český svaz ochránců přírody 2008, s. 23.

vynechali bylo by to považováno za pohanství. Zvykem průvodu bylo, že jej vedli nemaskovaní muži, jejichž úkolem bylo řídit průvod a sjednávat vstup do domu.¹¹²

Maškary nikdy nezapomněly navštívit i dům smutku. U domu smutku se průvod zastavil ale nezahrál. Tanečníci před okny domu zatančili tiché kolečko, jako vzpomínku na mrtvé. Koledníci vždy tančili v kruhu proti směru hodinových ručiček ve 3/4 taktu. V každém domě byly maškary pohoštěny jídlem i pitím, nejčastěji koblihami, na valašku např. slivovicí.¹¹³

Na konci dne se průvod loučí s masopustem. Průvod většinou zamíří doprostřed návsi, kde šest (počet se může kraj od kraje lišit) mužů nese na nosítkách buď nebožtíka masopustu nebo basu, které hodlají pochovat. Poté se každý rozejde do svých domovů a večer se sejdou na závěrečné taneční zábavě. Taneční zábava byla taktéž pověstná svými zvyky např. sóla, která se hrála účastníky průvodu. V minulosti se taneční zábava konala poslední den masopustního veselí, tedy v úterý a trvala do půlnoci. Poté přišel ponocný, který zábavu ukončil.¹¹⁴

V dnešní době je u nás masopustní veselí považováno za nejvíce udržovaný společenský zvyk, který organizuje občanské sdružení nebo hasičský sbor. Pravděpodobně je to tím, že Masopust nebyl a není spojen s křesťanskou vírou. A tím pádem nebyl ve 20. stol. v dobách komunismu potlačován. Dokonce se masopustní průvody dostaly na seznam světového kulturního dědictví UNESCO.

¹¹² VEČERKOVÁ, E. *Obyčeje a slavnosti*. Praha: Vyšehrad 2015, s. 36.

¹¹³ LANGHAMMEROVÁ, J. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha: Lidové noviny 2004, s. 21-22.

¹¹⁴ VEČERKOVÁ, E. *Obyčeje a slavnosti*. Praha: Vyšehrad 2015, s. 71-74.

Uvedení do praktické části

Cílem praktické části je navrhnout šest projektů na téma lidové svátky a tři z nich realizovat. Zabývat se budeme vánočními svátky, zvyky a obyčejí; poté svátkem Tří králů a Masopustem. Jelikož téma Vánoce je velmi obsáhlé, zaměříme se pouze na svátek sv. Martina, sv. Barbory, sv. Mikuláše a na tradice Vánoc. Projekty budou realizovány na prvním stupni ve třetím ročníku. Pro žáky druhého stupně šestého ročníku budou projekty pouze navrženy. Téma projektů jsou pro oba ročníky stejné.

Na začátku školního roku jsem se s žáky třetího ročníku dohodla na tématech projektů, na kterých budeme pracovat v průběhu roku. Žáci si mohli vybrat mezi lidovými svátky nebo českými pověstmi. Projekty jsem chtěla realizovat i s žáky sedmého ročníku, ale nedostala jsem svolení od pana ředitele, protože by časté projekty narušovaly vyučovací předměty ostatních kolegů. Co se týká délky projektů, půjde o projekty střednědobé. Projekty budou realizovány mezipředmětově a budou se odehrávat jak ve školním, tak i mimoškolním prostředí. Ve škole se bude využívat zejména prostředí třídy a kuchyňky.

Výstupy realizovaných projektů budou různorodé – tematické leporelo, vystoupení a tříkrálová sbírka, pečení perníků, I.N.S.E.R.T. Při navrhovaných projektech budou výsledky: PowerPointová prezentace, pečení Tříkrálového koláče, bulharského vánočního pečiva. Důležité při projektech je, aby pedagog zařídil před realizací potřebné pomůcky. Pedagog s žáky bude zejména potřebovat výtvarné potřeby, ale také potřebné suroviny na pečení. Své výtvary budou žáci prezentovat zejména před žáky paralelního ročníku, žáky celé školy, vedením školy, rodiči ale i širší veřejností.

Aby byly projekty pro žáky zajímavé, je nutné využít různé metody. Pokud pedagog s žáky pracuje celoročně, snadněji vyzoruje, které metody žáci upřednostňují a které naopak ne. Ty metody, které mají žáci v oblíbenosti bude pedagog využívat i při projektech.

Realizované projekty budou průběžně hodnoceny. Pedagog bude hodnotit jejich aktivitu, nápady, spolupráci, komunikaci a kooperaci. Na konci projektů bude sebehodnocení, učitel shodnutí celkovou práci žáků a žáci práci pedagoga. Důležitá je i zpětná vazba, kterou poskytne vedení školy, ostatní pedagogové, ostatní žáci školy, popřípadě rodiče.

Projekt Vánoční svátky, zvyky a obyčeje pro třetí třídě

Informace o projektu:

Název:	Vánoce
Místo realizace:	ZŠ Valašským Meziříčí
Čas realizace:	1. 11. – 20. 12. 2019 (realizace projektu probíhala ve dnech 11.11, 4.12, 5.12, 18.12 a 19.12)
Tematický celek:	Svátky, tradice a lidové zvyky
Předmět	Prvouka
Typ projektu:	<ul style="list-style-type: none">• Podle navrhovatele<ul style="list-style-type: none">- uměle připravený• Podle: délky trvání<ul style="list-style-type: none">- střednědobí• Podle místa konání<ul style="list-style-type: none">- školní• Podle informačních zdrojů<ul style="list-style-type: none">- vázaný• Podle účelu<ul style="list-style-type: none">- osvojení nových poznatků a dovedností• Podle počtu zapojených žáků<ul style="list-style-type: none">- společný• Podle organizace

	<ul style="list-style-type: none"> - vícepředmětový (český jazyk, prvouka, hudební výchova, výtvarná výchova)
Smysl projektu:	Hlavním smyslem projektu je, aby se žáci seznámili se světcí, vážících se ke zvykům a obyčejům Vánoc.
Předpokládané cíle:	<ul style="list-style-type: none"> • Žáci vyrobí loperelo. • Žáci vyhledají pojmy ve slovníku Spisovné češtiny. • Žáci na základě vlastních zkušeností budou ochotni diskutovat o vánočních tradicích, které se realizují v jejich rodině. • Žáci dle instrukcí upečou perníky a nazdobí si je. • Žáci se naučí pod dozorem dospělé naučí manipulovat s troubou. • Žáci se naučí recitovat báseň „Anděl Páně“. • Žáci vysvětlí, jaký typ vánočního stromu je nejšetrnější k životnímu prostředí.
Výstup:	Výstupem bude vlastnoručně vyrobené loperelo a upečení perníky.
Průřezová témata:	<ul style="list-style-type: none"> • Osobnostní a sociální výchova <ul style="list-style-type: none"> - rozvíjení vzájemné spolupráce a pomoci • Výchova demokratického občana <ul style="list-style-type: none"> - rozvíjení solidarity, tolerance a ohleduplnosti a ochoty pomáhat slabším • Mediální výchova <ul style="list-style-type: none"> - reklama (na dárky) a její vliv na děti • Enviromentální výchova <ul style="list-style-type: none"> - náš životní styl (žáci se pokusí vysvětlit, jaký typ vánočního stromu je nejšetrnější k životnímu prostředí). • Multikulturní výchova <ul style="list-style-type: none"> - seznámení s vánočními tradicemi a obyčejí Velké Británie

Vzdělávací oblasti:	<ul style="list-style-type: none"> • Jazyk a jazyková komunikace <ul style="list-style-type: none"> - Český jazyk: recitace básně Anděl Páně, rozbor a porovnání komixů, čtení s porozuměním textu • Člověk a svět jeho práce <ul style="list-style-type: none"> - Příprava pokrmů: pečení a zdobení perníků • Člověk a jeho svět <ul style="list-style-type: none"> - žáci mezi sebou porovnají vánoční zvyky, které ve svých rodinách dodržují • Umění a kultura <ul style="list-style-type: none"> - Hudební výchova: naučení písni Pásli ovce valaši - Výtvarná výchova: tvorba papírového kapra, tvorba svícňů, leporela • Cizí jazyk (angličtina) <ul style="list-style-type: none"> - seznámení s vánočními zvyky a tradicemi Velké Británie
Výukové metody:	<ul style="list-style-type: none"> • Metody klasické <ul style="list-style-type: none"> - slovní: práce s textem, rozhovor, - názorně-demonstrační: instruktáž, předvádění - dovednostně-praktické: napodobování, manipulování • Metody aktivizující <ul style="list-style-type: none"> - diskusní, didaktické hry • Metody komplexní <ul style="list-style-type: none"> - skupinová a kooperativní, samostatná práce žáků
Předpokládané činnosti:	tvorba leporela, řezání barborek, naučení básničky Anděl Páně, pečení a zdobení perníků,
Organizace	<ul style="list-style-type: none"> • Podle charakteru výukového prostředí <ul style="list-style-type: none"> - výuka v kmenové třídě a ve školní kuchyňce • Podle vztahu k osobnosti žáka <ul style="list-style-type: none"> - výuka skupinová a kooperativní, hromadná

Pomůcky:	psací potřeby, výkresy, trouba, plechy, suroviny k pečení, barvy, pastelky
Prezentace výsledků:	Výsledky projektu budeme prezentovat výstavou na kterou budou pozváni rodiče žáků.
Hodnocení projektu:	Žáci provedou sebehodnocení. Učitel slovně zhodnotí práci žáků.

Realizace projektu

Téma dne: sv. Martin

Tematický den: první (11. 11)

Vyučovací hodina: první

Na začátku dne rozdá učitel žákům, do dvojic, tři rozstříhané obrázky jako pexeso. Na obrázcích je červený plášť, pečená husa a bílý kůň. Úkolem žáků je „puzzle“ správně poskládat. A za pomoci obrázků přijít na téma dne. Myslela jsem si, že tento úkol bude pro žáky jednoduchý, ale zmýlila jsem se. Žáci sice „správně“ puzzle poskládali, ale nedokázali z obrázků uhodnout, o kom se budeme učit. Nakonec jsem žákům poskytla další indicii, slovo víno, díky kterému přišli na název dne. Slovo víno si žáci se sv. Martinem spojili s pohádkou Anděl Páně 2.

Jelikož nám do konce hodiny nezbývalo již mnoho času, další aktivitu jsme si nechali na další vyučovací hodinu.

Vyučovací hodina: druhá a třetí

Druhou vyučovací hodinu bude učitel s žáky pracovat s dvěma komiksy. Nejprve si společně přečtou příběh o sv. Martinovi v časopise Čtyřlístek.¹¹⁵ A poté komiks o životě sv. Martina, který je volně dostupný na internetu.¹¹⁶ Po přečtení obou komiksů žáci slovně komiksy porovnají a vytvoří pětílístek z druhého komiksu.

Schéma pětílístku

1. do prvního řádku napiš jednoslovný název tématu
2. do druhého řádku napiš odpověď, na otázku, jaké téma je
3. do třetího řádku napiš tři slova popisující, co námět dělá
4. do čtvrtého řádku napiš větu o čtyřech slovech
5. do pátého řádku napiš shrnutí jedním slovem

¹¹⁵ NETŘEBOVÁ, J. a NĚMEČEK, J. Na svatého Martina. *Čtyřlístek*, roč. 50, č. 11, r. 2018, s. 3-11.

¹¹⁶ NA SVATÉHO MARTINA. [online]. [cit. 2020-01-20] Dostupné z: <https://deti.vira.cz/svati/Martin>

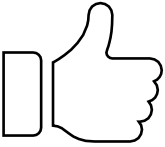

Vyučovací hodina: čtvrtá a pátá

Čtvrtou vyučovací hodinu se budou žáci dívat na dokument ČT z cyklu naše tradice o svatém Martinovi. Následně žáci řeknou, které důležité informace se o sv. Martinovi a o oslavě jeho svátku dozvěděli. Nakonec učitel rozdá všem obrys husy, do které zaznamenají zmíněné informace. Obrys husy si žáci nalepí na tvrdý výkres A4 a bude tvořit jednu stránku leporela.

Sebehodnocení žáků při projektovém dni:

Každý žák dostal tabulku viz. níže. Žáci dle svého uvážení napsali do vybraného sloupečku, co sami zvládli / nezvládli / s čím potřebovali pomoc.

Příklad vyplněné tabulky žákem:

		
sám umím porovnat dva texty říct jejich odlišnosti	s pomocí zvládnu udělat schéma pětilístku	

Hodnocení práce žáků učitelem při projektovém dni:

Žáky jsem hodnotila taky slovně. Nejvíce jsem ocenila jejich pětilístek o sv. Martinovi, který se většině žákům povedl. A také jejich společnou spolupráci při výběru klíčových informací.

Prezentace výsledků projektového dne:

Obrázky hus jsme si vstavili na nástěnky vedle třídy.

Téma dne: sv. Barbora

Tematický den: druhý (4. 12)

Vyučovací hodina: první a druhá

Na začátku dne se učitel s žáky sejde na koberci. Pedagog se žáků zeptá, zda ví, kdo má dne svátek. Jelikož máme ve třídě Barborku, nebyla tato otázka pro žáky těžká. Dále se učitel ptá, zda ví, kdo to svatá Barbora byla. Na tuto otázku neznali žáci správnou odpověď, i když se snažili otázku zodpovědět. Jediné, co někteří žáci věděli, bylo, že sv. Barbora je patronka horníků. Tuhle informaci si žáci pamatovali díky pohádce Dařbuján a Pandrhola, jak jsem později zjistila.

Následně jsem žákům rozdala text o sv. Barboře, který jsme společně četli. Žáci se ve čtení střídali po větách.

Barbora žila v Turecku kolem roku 300. Když vyrostla, její otec ji velmi sřežil a všechny její nápadníky vyhněl ze svého domu. Barbora ale stejně na vdávání ani nepomyslela

Tajně se totiž seznámila se životem Ježíše Krista a rozhodla se darovat mu svůj život.

Barbořin otec, který v Bohu nevěřil, pojal podezření o jejich úmyslech. Aby ji uchránil před tehdy zakázaným křesťanským učením, zavřel ji do vysoké věže.

Barbora byla přísně střežena. Jeden ze sloužících však byl tajný křesťan, takže se dívka mohla dále vzdělávat ve víře v Krista. Také se podařilo, aby za ní tajně přišel kněz, od kterého přijala křest.

Když se o tom dozvěděl její otec, velmi se rozzlobil a nechal ji uvrhnout do vězení. Cestou se Barboře zachytily šaty o keř a uvíznla jí na nich malá větvička.

Barbora ve vězení velmi trpěla, ale nepřestala věřit Bohu. Otec se na ni velmi zlobil a chtěl, aby se víry v Krista zřekla. Ona to ale neudělala. Jednoho dne se na ni otec rozzlobil příliš a ve vzteku ji zabil. Ještě ten den vyrostlo na Barbořině větvičce několik krásných květů.

Text, který jsme četli je dostupný volně na internetu.¹¹⁷ Po společném přečtení, měli žáci za úkol vlastními slovy text převyprávět. Obrázky, vztahující se k textu, si žáci vymalovali pastelkami a nalepili na tvrdý výkres A4. Tak vznikl druhý list leporela.

Vyučovací hodina: druhá

Druhou vyučovací hodinu učitel povede s žáky rozhovor o tradicích a zvycích, které se váží k tomuto dni. Žáci se seznámí se zapomenutou tradicí tzv. obchůzkou Barborek. A také s lámáním ovocných větviček do vázy. Žákům se tradice lámání ovocných větviček do vázy velmi líbila. A tak jsem se rozhodla, že se oblékneme a zajdeme si také natrhat ovocné větvičky do školní zahrady. Ve školní zahradě nám rostou jabloně a třešně. Ve školní zahradě si každé dítě uřízlo nožičkou větvičku za mé asistence. Tato akce byla spontánní akce, od které se odvíjel zbytek dne.

Vyučovací hodina: třetí a čtvrtá

Nařezané větvičky jsme donesli do třídy a každé dítě si ji položilo na lavici. Ve třídě jsme zjistili, že nemáme dostatek váziček, a tak jsme se rozhodli je vyrobit. Jak jsem již zmínila, jelikož šlo o spontánní akci, měla jsem dopředu vymyšlený jiný plán dne, museli jsme použít k výrobě jen pomůcky, které máme normálně dostupné ve škole. Žáky napadlo, že bychom mohli jít poprosit paní kuchařky, zda nemají v kuchyni zavařovací sklenice, které mají k vyhození. K našemu štěstí byl ten den na oběd třešňový kompot a sklenic bylo v kuchyni dostatek.

Ve třídě si každý žák sklenici vymyl a do sucha vytřel. Teď již stačilo vymyslet čím sklenice ozdobíme. Ve skřínce na výtvarné potřeby jsme měli vánoční papíry. A tak jsme se rozhodli zavařovací sklenice vánočním ozdobným papírem oblepit. Na hrdlo sklenic jsme pak uvázali mašličky (viz. příloha č.1).

Sebehodnocení žáků při projektovém dni:

Žáci hodnotili svou práci za pomoci smajlíků, které měli nakreslit na papír dle zadání:

- Tmavě zelený smajlík znamenal byl/a jsem velmi spokojen/á se svou prací.
- Světle zelený smajlík znamenal byl/a jsem spokojen/á se svou prací.

¹¹⁷ BARBORA. [online]. [cit. 2020-01-03] Dostupné z: <https://deti.vira.cz/objevuji/boha-a-viru/apostolove-a-svati/svati/barbora>

- Oranžový smajlík znamenal neutrální pocit.
- Tmavě oranžový smajlík znamenal byl/a jsem nespokojen/á se svou prací.
- Červený smajlík znamenal byl/a jsme velmi nespokojen/á se svou prací.

Hodnocení práce žáků učitelem při projektovém dni:

Žáky jsem hodnotila slovně. Vyzvedla jsem jejich iniciativu na projektovém dnu, kdy žáci de facto vedli projektový den. Vždyť je samotné napadl skvělý plán, nařezat ovocné větvičky do vázy, aby je mohli sledovat, zda jim do Vánoc vykvetou. A také během chvilky dokázali společně vymyslet výrobu váziček.

Prezentace výsledků projektového dne:

Žáci se rozhodli své vytvořené vázičky spolu s třešňovými větvemi rozmístit různě po škole. Jednu dali na stůl panu řediteli, další darovali žáci do školní jídelny atd..

Téma dne: sv. Mikuláš

Tematický den: třetí (5. 12)

Vyučovací hodina: první a druhá

Jako každé ráno se učitel s žáky sejde v kruhu na koberci. Učitel má dopředu na tabuli napsána slova biskup, chudým, zlatá jablka, rozdával. Žáci mají za úkol se zamyslet o čem dle nápodobných slov bude následující text. Své návrhy napíší na své mazací tabulky. Až po přečtení textu, se žáci dozví, kdo z nich se nejvíce přiblíží k tomu, o čem čtený text je.

Poté se žáci pustí do čtení textu a správného doplnění písmen. Správné doplnění budeme kontrolovat společně. Na závěr se pedagog žáků zeptá, zda umí definovat pojmy kult a biskup. Musím říct, že žáci oba pojmy správně definovali. Tuto metodu jsem na úvod dne zařadila schválně. A to proto, že ji mají žáci rádi.

O sv. Mikuláši

O M_kulášovi sl_šely snad všechn_ děti. Každému se asi před oč_ma hned v_baví postava v dlouhé plášti s b_lou bradou, jak 5. prosince večer rozdává dárk_. Svátek má svat_M_kuláš ale až 6. pros_nce.

Historick_ doložených dat známe jen velmi málo. Jisté je to, že byl m_lovaným a uctívaným b_skupem v Myře, dnes Demre v Turecku. Ve městě Bari, v Apulii zase uchovávají jeho ostatk_ v kr_ptě chrámu sv. Mikuláše. Obě tato města se d_lí o slávu Mikulášova jména.

Podle legend_ přijal kněžské svěcení od svého str_ce biskupa. Kd_ž mu zemřeli rod_če, rozdál M_kukáš celé své dědictví chudým. Pro sebe nechtěl nic.

Jednoho dne se Mikuláš v_dal na cestu do osmdesát k_lometrů vzdálené Myry, kde m_l vyřídit nějakou zálež_tost. Když tam doraz_l, chtěl se pomodl_t ranní modlitbu a vstoup_l proto do hlavního kostela ve městě.

Najednou b_ly kostel pln_ velikého množství l_dí. Obklop_li ho, jásali a provolali ho novým biskupem v Myře. Mikuláš tomu zprvu vůbec nerozum_l, ale pak pochop_l. Protože se předtím ob_vatelé Myry někol_k měsíců nedokázali domluv_t na novém biskupovi, rozhodli se, že první kněz, jenž toho rána vstoupí do kostela, bude jejich biskupem. A do kostela vešel ráno jako první právě Mikuláš.

Lidé, kteří tehdy v_řili v Jež_še, to měli těžké. Někteří římsí panovníci křesťany pronásledovali a v_znili. Biskup Mikuláš je utěšoval a pomáhal jim. To se však Římanům nelíb_lo. Proto jednoho dne nakonec uvrhli do vězení samotného Mikuláše. Biskup snášel všechno mučení tak statečně a trpěl_vě, že to zapůsob_lo na jeho vězn_tele a zase ho propust_li. Celé město jej nadšeně v_talo před branami vězení.

Když obl_bený biskup z Myry zemřel, vš_chni ho postrádali a oplakávali. Ř_kali si, že byl nejlepším biskupem, jakého si mohli přát, a hrob s Myře pokr_vali růžemi. Mikulášův kult se rychle šířil do mnoha zemí. Jak se však z biskupa Mikuláše stal náš Mikuláš, kter_ v předvečer 6. prosince obdarovává děti nebo plní punčochy sladkostmi?

Jedna legenda ř_ká, že Mikuláš i po své smrti každý rok o Vánocích procházel svým městem. V přestrojení obcházel obydlí chudých a kladl jim přede dveře pozlacená jablka a ořechy.

V_š, že v Čechách jsou nejstarší záznamy o mikulášské nadílce ze 14. století?

Zdroj: <https://www.vira.cz/texty/knihovna/kapitoly/svaty-mikulas>¹¹⁸

Po vyplnění textu, jsme s žáky ústně shrnuli text. Každý žák řekl pět nových informací, které získal na základě přečteného textu. A zda jej Mikuláš se svou družinou každý rok navštěvuje nebo zda jim nadílku nechává za oknem.

Vyučovací hodina: třetí

Druhou vyučovací hodinu stráví žáci v tělocvičně. Zde si žáci zahrají hry na čerty, anděla a Mikuláše. Inspiraci her jsem čerpala z internetu.¹¹⁹ První hra se jmenuje „*Chyt' chlupatého čerta*“. Žáci si mezi sebou vyberou postavu čerta. Čerta oblečeme do připraveného kostýmu a na jeho oblečení nacvakneme kolíčky, které mají připomínat čertovy chlupy. Ostatní žáci mají za úkol čerta honit a vzít mu kolíčky z jeho oblečení. Žák, který získá nejvíce kolíčků se stane v dalším kole čertem.

¹¹⁸ MIKULÁŠ. [online]. [cit. 2020-01-03] Dostupné z: <https://www.vira.cz/texty/knihovna/kapitoly/svaty-mikulas>

¹¹⁹ ČERTOVSKÉ HRY. [online]. [cit. 2020-02-01] Dostupné z: <https://elce-pelce-kotrmelce.estranky.cz/clanky/cviceni-pro-deti/certovske-hry.html>

Druhá hra bude na čertí honěnou. Každý žák dostane pytel, do kterého si stoupne a horní část pytle si drží před sebou. Poté učitel určí dva žáky, kteří mají za úkol ostatní žáky chytat. Tato hra žáky natolik bavila, že jsme s ní strávili asi patnáct minut.

Další hra je na Mikuláše. Žáci utvoří kruh. Doprostřed kruhu si stoupne jeden žák, který bude hrát Mikuláše. Mikuláš pokládá ostatním žákům otázky a ti na ně odpovídají.

Mikuláš: Byl tu Mikuláš?

Mikuláš: Měl červenou čepici?

Ostatní: Ano byl.

Ostatní: Velkou.

Mikuláš: Jak vypadal?

Mikuláš: Co vám provedl?

Ostatní: Měl vousy.

Ostatní: Všechny nás obdaroval.

Mikuláš: Kde je teď?

Ostatní: Uprostřed kruhu tady stojí.

Všechny děti se rozutíkají. A Mikuláš je má za úkol všechny pochytat.

Poslední hrou je hod hvězdou anděla. Učitel pro tuto hru musí obstarat míček nazývaný „*hakisák*“. Paní vychovatelka z družiny nám uháčkovala malý žlutý míček, který naplnila luštěninami. Poté učitel žákům určí start. Úkolem žáků je hod do dálky tímto míčkem. Žák, který dohodí nejdál, získá odměnu. Já jsem jako odměnu darovala uháčkovaný míček.

Vyučovací hodina: čtvrtá

Třetí vyučovací hodinu se žáci naučí rozpočítadlo, které si žáci přepíšou na výkres A4 a nakreslí k rozpočítadlu vhodný obrázek.

Anděl Páně zlámal sáně,
svatý David dal je spravit,
svatá Eva dala dřeva,
svatá Tereza dala železa,
svatý Jakub dal je okut,
svatý Job na ně hop,
a Andělu Páně,
dovezl ty sáně.

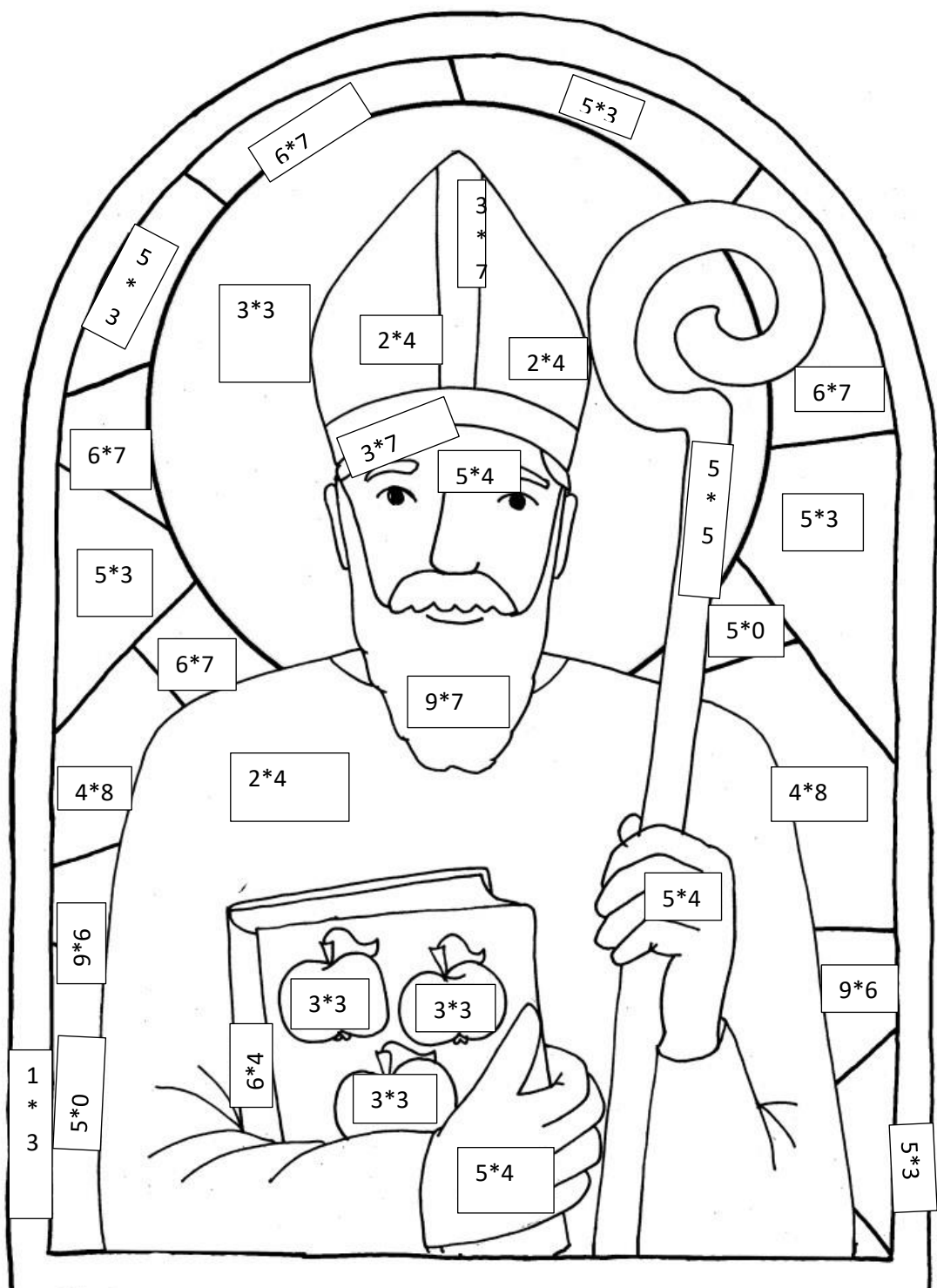
Vyučovací hodina: pátá

Poslední vyučovací hodinu si žáci procvičí násobilku. K procvičení násobilky použije pedagog obrázek sv. Mikuláše, který je volně dostupný na internetu. Do stáhnutého obrázku učitel napíše příklady, které mají žáci za úkol spočítat.¹²⁰ Obrázek žáci vybarví podle přiložené legendy.

Legenda:

0 = světle zelená	15 = tmavě zelená	25 = světle žlutá	63 = šedá
3 = tmavě hnědá	20 = světle oranžová	32 = tmavě modrá	
8 = světle červená	21 = bílá	42 = tmavě modrá	
9 = tmavě žlutá	24 = tmavě červená	54 = fialová	

¹²⁰ MIKULÁŠ. [online]. [cit. 2020-01-01] Dostupné z: <https://deti.vira.cz/files/files/svati/Mikulas2.gif>

Nakonec si žáci obrázek sv. Mikuláše nalepí na výkres A4 a k němu si na internetu najdou přísloví vztahující se ke sv. Mikuláši. Výkres bude sloužit jako další list leporela. Pokud žáci správně vybarvili obrázek sv. Mikuláše, dostali jedničku do žákovské knížky.

Sebehodnocení žáků při projektovém dni:

Žáci hodnotili svůj denní výkon slovně. Hodnotili, které aktivity jim šli lépe a které naopak hůře. Musím říct, že se většině žákům podařilo své výkony ohodnotit reálně.

Hodnocení práce žáků učitelem při projektovém dni:

Žáky jsem ohodnotila slovně. Každou aktivitu dne jsem krátce zhodnotila. Nejvíce jsem je pochválila za doplňování textu. Musela jsem je však upozornit, že text správně doplnili, ale unikl jim obsah textu.

Za správné vybarvení obrázku sv. Mikuláše, jsem žáky ohodnotila známkou jedna do žakovské třídy.

Prezentace výsledků projektového dne:

Na nástěnce, kterou máme vedle třídy, jsme si vystavili obrázky s rozpočítadlem „Anděl Páně“.

Téma dne: Vánoční zvyky

Tematický den první: čtvrtý 18.12

Vyučovací hodina: první

První vyučovací hodinu rozdá učitel žákům vytvořený podklad a 20 kartiček k procvičování vyjmenovaných slov po B. Úkolem žáků je přiložit správně kartičky na připravený podklad. Pokud to žáci udělají správně, vznikne jim obrázek s vánočním motivem.

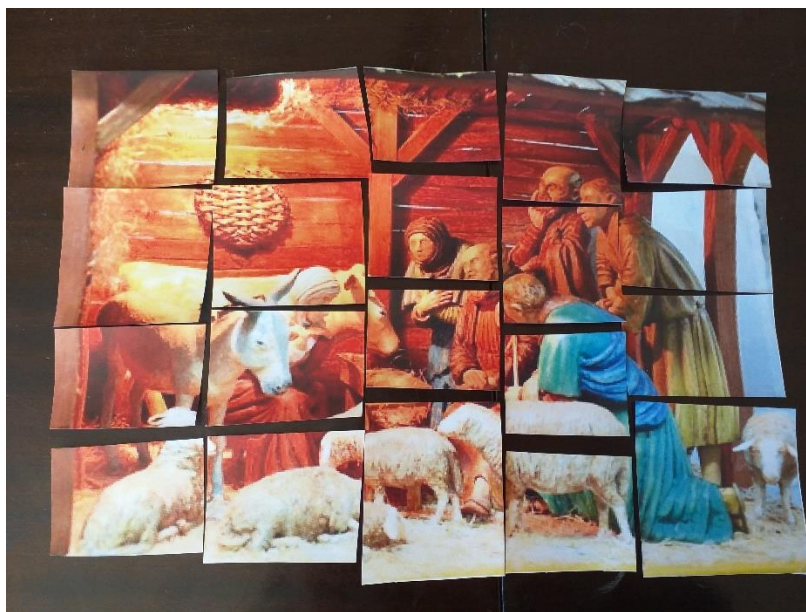
Ukázka možného podkladu

Babička	Příbyslav	Bylinný	Bitva	Obydlí
Biograf	Zbyněk	Býložravec	Bidýlko	Hbitý
Býk	Bít	Bílá	Zbytky	Bída
Dobytěk	Bystrozraký	Bílek	Bystřina	Líbat

Ukázka kartiček z rubu

Matka tvé matky	Město	Místo, kde bydlíme	Boj
Léčivý čaj			

Obr. z kartiček poskládaný obrázek – lící strana (vlastní)¹²¹

Vyučovací hodina: druhá až třetí

Druhou a třetí vyučovací hodinu budou žáci péct pod dozorem učitele perníky. Nejprve si žáci přepíší recept a postup na výkres A4. Tento list vytvoří stránku leporela. Poté učitel půjde s žáky do školní kuchyňky. Než začnou žáci pracovat, musí je učitel poučit o bezpečnosti práce.

Žáci si dle zapsaného postupu a za pomoci učitele připraví těsto, které nechají chvíli v lednici odpočinout. Poté těsto z lednice vyndají a vyválí tenký plát, z kterého vykrájí perníky. Pod dozorem učitele vykrojené perníky dají na plech, který vyloží papírem a upečou v troubě. Po upečení žáci nechají perníky na plechu vychladnout a poté je uloží do papírové krabice.

Vyučovací hodina: čtvrtá

Čtvrtou vyučovací hodinu si žáci společně vyberou vánoční koledu, kterou se společně naučí. Žáci si při našem dnu vybrali vánoční koledu „*Pásli ovce Valaši při Betlémském salaši*“. Vybranou koledu učitel nejprve žákům zahraje na hudební nástroj anebo ji pustit na hudebním přehrávači.

¹²¹ BETLÉM [online]. [cit. 2019-11-30] Dostupné z: <http://www.knihovnakv.cz/akce/pujdem-spolu-do-betlema-a5295.htm>

Vyučovací hodina: pátá

Poslední vyučovací hodinu žáci vytvoří papírového kapra. K výrobě potřebujeme tvrdý výkres A4. Nejprve žáci výkres přeloží na půlku. Na jednu půlku nakreslí kapra a z druhé půlky vystříhnou šupiny, které si temperami vybarví dle své fantazie (viz. příloha č.2). Hotové výtvary vystavíme na výstavku.¹²²

Tematický den druhý: 19. 12

Vyučovací hodina: první a druhá

První a druhou hodinu žáci zdobí ve třídě upečené perníky (viz. příloha č.3). Učitel může popřemýšlet, zda nepozve někoho, kdo žákům profesionálně ukáže zdobení. My jsme měli štěstí, že rodiče naší žákyně se věnují pečení a zdobení perníků a prodávají je na jarmarcích. Maminka žákyně učila žáky dělat polevu. Žákům také půjčila své profesionální zdobítka.

Vyučovací hodina: třetí

Třetí vyučovací hodinu učitel vede učitel s žáky rozhovor o tradicích, které žáci se svými rodinami na Vánoce dodržují. Každý žák si poté rozkrojí jablíčko (viz. příloha č.4). Nakonec si každý žák dodělá leporelo tím, že všechny listy slepí levou stranou dohromady, a také si leporelo ozdobí vánočními razítky. Hotové leporela si žáci naaranžovali s nazdobenými perníky na parapety oken, aby se na ně večer (při společném spaní ve škole) mohli jejich rodiče podívat.

Vyučovací hodina: čtvrtá

Poslední vyučovací hodinu učitel pustí PowerPointovou prezentaci, která se zaměřuje na opakování témat (od sv. Martina po vánoční zvyky). PowerPointová prezentace se skládá ze tří částí: teoretické (shrnutí učiva), didaktické a hry „*Riskuj*“. V didaktické části žáci např. přiřazují obrázky k otázkám, chronologicky seřazují události, přiřazují k událostem světce atd.. Při hře „*Riskuj*“ se žáci rozdělí do tří týmů. Hrací plocha se skládá ze tří sloupců. Sloupce jsou nazvány: svatý Martin, sv. Barbora, sv. Mikuláš a vánoční zvyky. Pod každým názvem jsou napsané body od 100 do 400.

¹²² Jelikož jsem projekt „Vánoční zvyky“ dělala i s žáky druhého ročníku na téže škole, použiji v práci jejich fotografie. Je to z důvodu toho, že většina rodičů žáků třetího ročníku nepodepsala souhlas se zveřejňováním fotografií.

Každá skupina si volí otázky libovolně a ve volbě otázek se skupiny střídají. Ke zodpovězení otázky má každá skupina 30 sekund. Pokud neodpoví nebo odpoví špatně, přichází o body a otázku může zodpovědět skupina, která je na řadě. Důležité je, aby pedagog otázky žákům četl.

Obr. printscreen hry „Riskuj“ z PowerPointové prezentace (vlastní)

Sv. Martin		Sv. Barbora		Sv. Mikuláš a vánoční zvyky	
100		100		100	
200		200		200	
300		300		300	
400		400		400	

Sebehodnocení žáků při projektových dnech:

Žáci slovně hodnotili zejména celkovou svou práci na leporelu, ale také pečení a zdobení perníků. Většina žáků se shodla na tom, že upéct perníky je jednoduché. Ale jejich zdobení nikoliv.

Hodnocení práce žáků učitelem při projektovém dni:

Každého žáka jsem ohodnotila slovně. Okomentovala jsem veškerou jeho aktivitu na projektových dnech od sv. Martina po vánoční zvyky. Poté jsem všem dala známku jedna za vytvořené leporelo.

Prezentace výsledků projektového dne:

Jelikož jsme s žáky z 19.12 na 20.12 spali ve škole, rozhodli jsme se upečené a nazdobené perníčky vystavit na lavici před třídu. Na další dvě lavice jsme pak rozprostřeli naše vytvořená leporela.

Projekt Vánoce v Bulharsku pro šestou třídu

Informace o projektu:

Název:	Vánoce
Místo realizace:	ZŠ Valašským Meziříčí
Čas realizace:	19. 12
Tematický celek:	Bulharsko, tradice a lidové zvyky
Předmět	Občanská výchova
Typ projektu:	<ul style="list-style-type: none">• Podle navrhovatele<ul style="list-style-type: none">- uměle připravený• Podle: délky trvání<ul style="list-style-type: none">- krátkodobí• Podle místa konání<ul style="list-style-type: none">- školní• Podle informačních zdrojů<ul style="list-style-type: none">- vázaný• Podle účelu<ul style="list-style-type: none">- osvojení nových poznatků a dovedností• Podle počtu zapojených žáků<ul style="list-style-type: none">- společný• Podle organizace

	<ul style="list-style-type: none"> - vícepředmětový (dějepis, hudební výchova, cizí jazyk, informatika,)
Smysl projektu:	Hlavním smyslem projektu je, aby se žáci seznámili se zvyky a obyčeji Vánoc v Bulharsku.
Předpokládané cíle:	<ul style="list-style-type: none"> • Žáci vyhledají informace o bulharských vánočních svátcích. • Žáci budou ochotni diskutovat o rozdílných vánočních tradicích u nás a v Bulharsku. • Žáci dle instrukcí upečou vánoční bulharské pečivo. • Žáci vysvětlí rozdíl mezi římskokatolickým a pravoslavným náboženstvím.
Výstup:	Výstupem bude vlastnoručně upečené bulharské vánoční pečivo.
Průřezová témata:	<ul style="list-style-type: none"> • Multikulturní výchova <ul style="list-style-type: none"> - Rozdíly mezi náboženstvím • Enviromentální výchova <ul style="list-style-type: none"> - náš životní styl (žáci se pokusí vysvětlit, jaký materiál je nejlépe volit k balení vánočních dárků) • Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech <ul style="list-style-type: none"> - zvyky a tradice národů Evropy
Vzdělávací oblasti:	<ul style="list-style-type: none"> • Člověk a svět práce <ul style="list-style-type: none"> - Příprava pokrmů: pečení bulharského pečiva • Člověk a společnost <ul style="list-style-type: none"> - Výchova k občanství: žáci respektují kulturní zvláštnosti • Umění a kultura <ul style="list-style-type: none"> - Hudební výchova: seznámení s bulharskými koledy - Výtvarná výchova: seznámení s bulharskými vánočními motivy • Cizí jazyk <ul style="list-style-type: none"> - seznámení s bulharským jazykem

	<ul style="list-style-type: none"> • Informační a komunikační technologie <ul style="list-style-type: none"> - vyhledávání informací za pomoci internetu
Výukové metody:	<ul style="list-style-type: none"> • Metody klasické <ul style="list-style-type: none"> - slovní: rozhovor, přednáška, vysvětlení - názorně-demonstrační: instruktáž, předvádění - dovednostně-praktické: napodobování, manipulování • Metody aktivizující <ul style="list-style-type: none"> - diskusní • Metody komplexní <ul style="list-style-type: none"> - skupinová a kooperativní, samostatná práce žáků, práce s PC
Předpokládané činnosti:	pečení vánočního pečivo, poslech vánočních koled, vyhledávání informací na internetu a zápis vyhledaných informací na výkres
Organizace	<ul style="list-style-type: none"> • Podle charakteru výukového prostředí <ul style="list-style-type: none"> - výuka v kmenové třídě a ve školní kuchyňce • Podle vztahu k osobnosti žáka <ul style="list-style-type: none"> - výuka skupinová a kooperativní, hromadná
Pomůcky:	psací potřeby, výkresy, trouba, plechy, suroviny k pečení, barvy, pastelky, PC
Prezentace výsledků:	Výsledky projektu budeme prezentovat na školních nástěnkách, které se nacházejí vedle třídy. Upečené koláče nabídneme spolužákům paralelního ročníku.
Hodnocení projektu:	Žáci provedou sebehodnocení. Učitel slovně zhodnotí práci žáků.

Návrh realizace projektu:

Vyučovací hodina: první

Na začátku dne pustí učitel žákům bulharskou koledu. Žáci budou mít za úkol na tabuli napsat, v jaké zemi se tato koleda zpívá a v jakém jazyce. Pokud by měl učitel možnost, doporučuji pozvat si na tento den do třídy člověka, který Vánoce v Bulharsku zažil, a který by byl ochotný žáky seznámit s tamními zvyky a tradicemi, které se k tomuto svátku vážou.

Já bych při realizaci tohoto projektu pozvala svou švagrovou, která by nám bulharské koledy zahrála na violu a také je zaspívala. Švagrovou bych také poprosila, zda by se s námi nepodělila o své zkušenosti se slavením Vánoc v Bulharsku.¹²³

Pokud učitel takovou možnost nemá, připraví si pro žáky PowerPointovou prezentaci se základními informacemi, kterou doplní obrazovým materiálem.

Vyučovací hodina: druhá až třetí

Druhou až třetí vyučovací hodinu žáci vyhledají informace dle učitelova zadání na internetu. Učitel žáky rozdělí do skupin. Při těchto aktivitách se mi nejvíce osvědčilo, aby počet žáků ve skupině byl maximálně čtyři. Čím menší počet žáků ve skupině, tím je velká pravděpodobnost, že aktivně budou pracovat všichni žáci. Vyhledané informace zapíšou na výkres A1, který si rozdělí na dvě stejné poloviny. Doprostřed horní části výkresu si žáci napíšou velký nadpis Vánoce. Pod tento nadpis si pak napíšou na pravou stranu - pak Vánoce v Bulharsku a na stranu levou - Vánoce u nás. Ke svým zapsaným odpovědím žáci nakreslí tematické obrázky. Cílem této aktivity je, aby se žáci seznámili se zvyky a tradicemi bulharských Vánoc a také aby si uvědomili, že každá země slaví tento svátek jinak.

Příklad zadání:

1. Kdy se v Bulharsku slaví Vánoce a kdy u nás?
2. Jaké je tradiční vánoční jídlo o Štědrém večeru a na Boží hod vánoční v Bulharsku a jaké u nás?
3. Kdo naděluje dárky dětem pod vánoční stromeček v Bulharsku a kdo u nás?
4. Zjistí, jaký je starý bulharský vánoční zvyk. Znáš nějaký vánoční zvyk, který se dodržuje u nás?

¹²³ Švagrovou bych si vybrala z toho důvodu, že byla provdána za Bulhara. A několik Vánoc v Bulharsku strávila.

Učitel může dodatečně otázky vymýšlet i během práce žáků, pokud uvidí, že dané téma žáky zajímá a pokládají mu sami otázky.

Ukázka rozdělení výkresu

Vánoce	
Vánoce v Bulharsku	Vánoce u nás

Jakmile budou všechny skupiny s prací hotové, následně proběhne společná kontrola. Hotové práce žáků vystaví učitel na nástěnkách.

Vyučovací hodina: čtvrtá a pátá

Poslední dvě vyučovací hodiny učitel s žáky zakončí pečením bulharského ořechového cukroví. Učitel nejprve žáky poučí o bezpečnosti práce v kuchyňce a s manipulováním mixéru a trouby. Poté žákům vysvětlí pracovní postup. Žáci pracují ve stejně složených skupinách jako při předchozí práci.

Potřebné suroviny:

- 260 g mletých vlašských ořechů + 10 půlek vlašských ořechů na ozdobu
- 4 polévkové lžíce třtinového cukru nebo medu
- 1 čajová lžička mleté skořice
- 1 bílek
- špetka soli

Pomůcky potřebné k pečení:

- plech, pečící papír, čajová lžička, polévková lžíce, trouba

Postup při pečení:

1. Nejprve vyšleháme bílek se špetkou soli do tuhého sněhu.
2. Do připraveného sněhu vmícháme třtinový cukr nebo med, mletou skořici a mleté vlašské ořechy.
3. Plech si vyložíme pečicím papírem. Za pomoci čajové lžičky tvoříme z umíchané hmoty malé hromádky, které pokládáme na předem připravený plech.
4. Každou malou hromádku ozdobíme půlkou vlašského ořechu.
5. Nakonec dáme plech do trouby. Pečeme 8 až 10 minut při teplotě 150° C.
6. Po upečení necháme cukroví vychladnout na plechu.

Sebehodnocení žáků na projektu:

Učitel žáky ohodnotí slovně. Pedagog vyzve žáky, aby vytvořili na koberci kruh. Učitel žákům pokládá otázky např. Co se dnes naučili? Co se ti na projektu líbilo a co naopak ne? Svou odpověď zdůvodni. Byl jsi spokojený s prací vaší skupiny? Opověď zdůvodni.

Hodnocení práce žáků učitelem při projektovém dnu:

Pedagog žáky také ohodnotí slovně. Sdělí žákům, jak se mu líbila jejich práce ve skupině. Při jejich práci si totiž učitel všímá, zda pracuje celá skupina nebo jen část skupiny. Taktéž okomentuje jejich práci s PC. Zda se žáci snaží vyhledat informace na odborných internetových stránkách nebo nikoliv.

Prezentace výsledků projektu:

Výkresy, s rozdíly slavením vánočních svátků u nás a v Bulharsku, vystavíme na nástěnkách vedle třídy. Svou práci půjdeme prezentovat žákům s paralelní šesté třídy a nabídneme jim naše upečené cukroví.

Projekt Tři králové pro třetí třídu

Informace o projektu:

Název:	Tři králové
Místo realizace:	ZŠ ve Valašském Meziříčí
Čas realizace:	6.1. – 8.1. 2020
Tematický celek:	Svátky, tradice a lidové zvyky
Předmět	Prvouka
Typ projektu:	<ul style="list-style-type: none">• Podle navrhovatele<ul style="list-style-type: none">- uměle připravený• Podle: délky trvání<ul style="list-style-type: none">- střednědobí• Podle místa konání<ul style="list-style-type: none">- školní• Podle informačních zdrojů<ul style="list-style-type: none">- vázaný• Podle účelu<ul style="list-style-type: none">- osvojení nových poznatků a dovedností• Podle počtu zapojených žáků<ul style="list-style-type: none">- společný• Podle organizace<ul style="list-style-type: none">- vícepředmětový (český jazyk, prvouka, hudební výchova, výtvarná výchova)

Smysl projektu:	Hlavním smyslem projektu je Tříkrálová sbírka.
Předpokládané cíle:	<ul style="list-style-type: none"> • Žáci vytvoří papírové loutky, kometu a koruny. • Žáci se naučí text písně Tři králové. • Žáci vyhledají informace o Třech králich. • Žáci si na základě vlastního prožitku a osobních zkušeností vytvoří pozitivní vztah k charitativní činnosti. • Žáci si zopakují již osvojené učivo z češtiny. • Žáci zazpívají naučenou píseň před publikem a sdělí mu také základní informace o Třech králich.
Výstup:	Žáci vystoupí se svým zpěvem a informacemi o Třech králich před publikem.
Průřezová témata:	<ul style="list-style-type: none"> • Osobnostní a sociální výchova <ul style="list-style-type: none"> - rozvíjení vzájemné spolupráce a pomoci • Výchova demokratického občana <ul style="list-style-type: none"> - rozvíjení solidarity, tolerance a ohleduplnosti a ochoty pomáhat slabším
Vzdělávací oblasti:	<ul style="list-style-type: none"> • Jazyk a jazyková komunikace <ul style="list-style-type: none"> - Český jazyk: čtení s porozuměním textu a vyhledáváním informací tematicky zaměřeného na příběh Třech králů, opakování již osvojených znalostí • Umění a kultura <ul style="list-style-type: none"> - Výtvarná výchova: tvorba papírových loutek, korun, komety - Hudební výchova: naučení textu písně Tři králové • Člověk a jeho svět <ul style="list-style-type: none"> - Prvouka: zopakování si pojmů tradice a svátky

Výukové metody:	<ul style="list-style-type: none"> • Metody klasické <ul style="list-style-type: none"> - slovní: práce s textem, rozhovor, vysvětlování, vyprávění - názorně-demonstrační: instruktáž, předvádění - dovednostně-praktické: napodobování, manipulování • Metody aktivizující <ul style="list-style-type: none"> - diskusní, didaktické hry • Metody komplexní <ul style="list-style-type: none"> - skupinová a kooperativní, samostatná práce žáků
Předpokládané činnosti:	luštění křížovky, výroba komety, korun a papírových loutek, zpěv písně Tři králové, opakování probraného učiva z českého jazyka, INSERT, hodnocení práce učitele, sebehodnocení žáků a závěr projektu
Organizace	<ul style="list-style-type: none"> • Podle charakteru výukového prostředí <ul style="list-style-type: none"> - výuka v kmenové třídě a v ostatních třídách naší školy • Podle vztahu k osobnosti žáka <ul style="list-style-type: none"> - výuka skupinová a kooperativní, hromadná
Pomůcky:	tvrdé čtvrtky modrého, žlutého a bílého papíru, špejle, tužkové lepidlo, náplast, kytara, okopírované texty o Třech králich, křížovka, nůžky, manikurní nůžky, bílé pláště, papírové kartičky k opakování učiva
Prezentace výsledků:	Uspořádání výstavy ve třídě.
Hodnocení projektu:	Žáci provedou sebehodnocení. Učitel slovně zhodnotí práci žáků.

Realizace projektu:

Den: 1

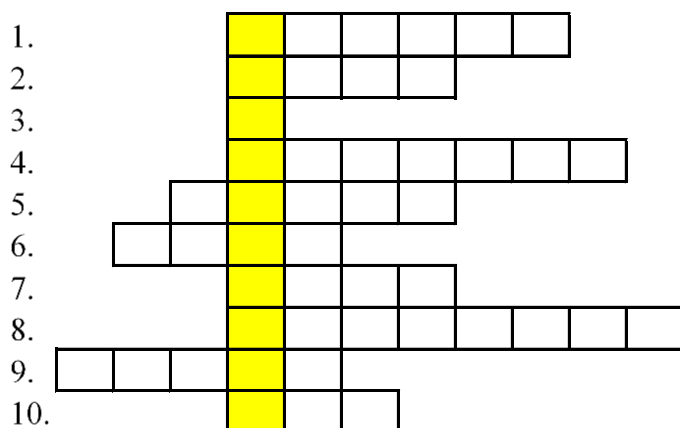
Vyučovací hodina: první

Na začátku vyučovací hodiny učitel s žáky změnil uspořádání lavic ve třídě do tzv. hnízd. V tomhle uspořádání vidím několik výhod. První výhodou spatřuji v tom, že žáci pracují v menších skupinách a vedou spolu interakci v rámci spolupráce. Druhým pozitivem je, že se učitel může volně bez překážek pohybovat po třídě a v případě problému se věnovat žákům individuálně.

Po uspořádání nábytku ve třídě rozdává pedagog křížovku. Tajenka křížovky se vztahuje k tématu projektového dne. Poté učitel s žáky povede diskusi na to, kdo to byli Tři králové.

Křížovka:

2. Antonymum ke slovu hubený
3. Vlaky a autobusy jezdí podle jízdního
4. Jaké i/í či y/ý se píše ve slově bl_zoučko
5. Název košťálové zeleniny
6. S jakým zvířetem je často vyobrazován Přemysl Oráč
7. Synonymum ke slovu vládce
8. Jak se jmenuje největší hora Beskyd
9. Vyjmenované slovo po B
10. Název řeky, která protéká naším městem Valašským Meziříčím
11. Ty jsi ale

Vyučovací hodina: druhá

Na začátku druhé vyučovací hodiny učitel žáky rozdělí do šesti skupin. Pedagog každé skupině rozdá text o třech králich. Každá skupina bude mít za úkol porozumět textu za pomoci metody I.N.S.E.R.T..

Text o Třech králich.

PŘÍBĚH O HVĚZDĚ A MUDRCÍCH

Když se Ježíš narodil, objevila se na nebi nová hvězda. Byla tak veliká a jasná, že mudrcové, kteří zkoumali každou noc oblohu, ještě nikdy neviděli tak krásnou hvězdu. Dali hlavy dohromady a mudrovali. Co to má znamenat? “Já vím”, řekl jeden z nich, “někde se narodilo královské dítě.” Jiný mudrc řekl: “To se jistě narodil ten dobrý král, židovský Mesiáš, na kterého lidé tak dlouho čekají. Pojďme se mu poklonit a vezměme mu dary, jaké se sluší pro krále.”

A tak se tito mudrcové vydali na dalekou cestu. Zářící hvězda jim ukázala, kudy mají jít. Dovedla je až do Jeruzaléma. Tu stanuli před palácem, kde bydlel vladař Herodes. Mysleli si, že jsou u cíle. Ptali se: “Kde je ten právě narozený král Židů? Viděli jsme jeho hvězdu na východě a přišli jsme se mu poklonit.”

Jak to uslyšel Herodes, velmi se znepokojil. Žádné dítě se v královském paláci totiž nenarodilo. Tu si vzpomněl, že se mezi lidem vypráví staré proroctví o narození Mesiáše – židovského krále. Začal se bát o svůj trůn. Proto si dal zavolat židovské učence a znalce starých knih a vyptával se jich, kde se má Mesiáš narodit. Oni mu odpověděli: “V Betlémě, neboť tak je psáno v prorockých knihách.”

Herodes řekl mudrcům. “Jděte a pátrejte důkladně po tom dítěti a až ho najdete, oznamte mi to, abych se mu také já šel poklonit.” Mudrci krále vyslechli a vydali se na cestu. A hle, hvězda šla před nimi, až se zastavila na místě, kde to dítě bylo. Mudrci vešli do chléva a uviděli tam děťátko s Josefem a Marií. Klaněli se mu, padli před ním na zem a darovali mu zlato, kadidlo a myrhu.

Herodes byl krutý král. Nechtěl se vůbec klanět dítěti, ale chtěl ho zabít. Jen aby nepřišel o svůj trůn. Mudrcové však dostali ve snu od Boha pokyn, aby se už do Jeruzaléma nevraceli. I Josefovi se ve snu ukázal anděl a řekl: “Vstaň, vezmi dítě i matku, uprchni do Egypta a zůstaň tam, dokud ti neřeknu, neboť Herodes chce dítě zahubit.” - Představte si, děti! Sotva se malý

Ježíš narodil, už ho chtěli zabít. Herodes brzy pochopil, že ho mudrci neposlechli a o dítěti mu neřekli. Velmi se rozhněval. Nechal v zemi pobít všechny malé chlapce do dvou let. Ale Ježíš byl už dávno s rodiči v bezpečí, aby až vyroste, mohl vykonat, co si Bůh přál.

Zdroj: <https://deti.vira.cz/Bible-pro-deti/Novy-zakon/Mudrci-z-Vychodu>¹²⁴

Po prvotním přečtení textu, mají žáci za úkol si text přečíst znovu a vyznačit v textu:

- zelenou pastelkou známou myšlenku
- modrou pastelkou pojem, o kterém by se žáci chtěli dozvědět více

Metodu I.N.S.E.R.T jsem pro žáky zjednodušila. Je to z toho důvodu, že za dobu své práce s touhle třídou jsme zjistila, že vyhledávání informací v textu a psaní jednotlivých znamének je pro ně složité.

Potom, měla každá skupina za úkol si vzít výkres A4 a přeložit ho na půlku. Na výkres si každá skupina napsala nadpis Tři králové. Pod nadpis pak na pravou stranu napsali „známá myšlenka“ a na levou stranu pak napsali „nový pojem“. Informace, které žáci vyčetli z textu pak zapisovali do patřičného sloupce.

Tato aktivita žáky velmi bavila. Při ní nenastal mezi žáky žádný konflikt. Bylo hezké vidět, jak se žáci spravedlivě střídali ve čtení, ale také ve vypisování informací na výkres. Skupiny informace zapisovaly na výkres buď bodově nebo ve větách.

Aktivitu jsme zakončili tím, že každá skupina přečetla ostatním informace, které byly pro ně nové. Všechny skupiny se shodly na tom, že pro ně byly nové informace o králi Herodovi a o darech, které králové Ježíši donesli.

Vyučovací hodina: třetí

Třetí vyučovací hodinu se žáci naučí text písně „*My tři králové jdeme k Vám*“. Učitele žákům nejprve pustí žákům melodii písně z internetu. Poté žáci zpívají text písně, které jim učitel rozdává. Doporučuji, aby učitel žáky doprovázel na hudební nástroj. Já jsem žáky

¹²⁴ MUDRCI Z VÝCHODU. [online]. [cit. 2020-08-01] Dostupné z: <https://deti.vira.cz/Bible-pro-deti/Novy-zakon/Mudrci-z-Vychodu>

doprovázela na kytaru. Pátou, sedmou a třináctou sloku se měl za úkol naučit zejména chlapec, který při našem budoucím vystoupení měl hrát krále Baltazara.

Text písně¹²⁵:

1. My tři králové jdeme k vám,
štěstí zdraví vinšujem vám.	8. Nám třem se hvězda zjevila,
která jakživo nebyla.
2. Štěstí, zdraví, dlouhá léta,
My jsme k vám přišli zdaleka.	9. Herodes král z okna kouká,
vidí tři krále zdaleka.
3. Daleká je cesta naše,
do Betléma mysl naše.	10. Protrh se Josef ze spaní,
pojal děťátko s Marií.
4. Copak, ty černý vzadu,
vystřkuješ na nás bradu.	11. Utíkal s ním do Betléma,
do toho slavného města.
5. Slunce je toho příčina,
že je má tvář opálená.	12. Přebýváje s Kristem Pánem,
až na věky věků, Amen.
6. Kdybys na slunce nechodil,
nebyl by ses tak opálil.	13. A já černej vystupuju,
a nový rok vinšuju.
7. Slunce je drahé kamení,
od Kristova narození.	14. A my taky vystupujem,
a nový rok vám vinšujem.

Vyučovací hodina: čtvrtou

Poslední hodinu pedagog věnuje výrobě papírových korun. Každý žák si vyrobí vlastní korunu podle své fantazie.

Pomůcky k výrobě koruny: výkres A1, glitrované lepidlo se třpytky zlaté, nůžky, tempery, sešívačka.

Návod výroby:

Z tvrdého výkresu žáci vystřihnou tvar koruny. Někteří žáci si je nechali bílé a jen na ně nakreslili červený malý křížek. Jiní si korunu nabarvili temperami na žluto či polepili zlatými třpytky. Poté co barvy a lepidlo zaschly naměřili si žáci koruny po obvodu hlavy, aby jim dobře padly. Nakonec sešívačkou spojili oba konce k sobě.

¹²⁵ TŘÍKRÁLOVÁ. [online]. 2007. [cit. 2020-01-08] Dostupné z: <http://jana-koledy.blog.cz/en/0710/trikralova>

Hodnocení dne:

Na konci dne jsem žáky pochválila za jejich práci, protože se snažili pracovat pečlivě, navzájem si pomáhali a jejich výtvary byly opravdu povedené. Mile mě překvapilo, že se žáci za jednu vyučovací hodinu naučili celý text písně. Za celý den jsme stihli více práce, než jsem předpokládala.

Den: 2

Vyučovací hodina: první a třetí

Na začátku první vyučovací hodiny se žáci s učitelem sejdou ve třídě. Zde si na úvod vyučování zazpívají společně píseň, kterou se předchozí den naučili. Poté učitel seznámí žáky s plánem dne. První až třetí vyučovací hodinu se budou žáci snažit společně vymyslet hru k probírajícímu tématu, tak abychom si při tom zopakovali poznatky z českého jazyka, matematiky, ale i již nabyté znalosti o Třech králich.

Žáci se sami rozdělí do skupin a každá skupina si udělá svou hru. Úkolem žáků je hru ztvárnit a vymyslet k ní pravidla. Všichni žáci se shodli na tom, že to udělají ve formě deskové hry. Každá skupina si vzala výkresy, další materiály pro tvorbu se různily. Někdo si vzal tempery, raznice, vytiskli obrázky atd..

Pravidla hry se taktéž různila, protože si je žáci tvořili sami. Jediné, co museli žáci dodržet, bylo do své hry zakomponovat tematické kartičky. Ale i to se každé skupině povedlo.

Musím říct, že každé skupině jsem se snažila při výrobě herního plánu pomoci. Např. první skupině jsem na herní plán psala čísla, druhé skupině jsem vystříhala na herní plán papírové hvězdičky (viz. příloha č.5) atd.

Obr. herní plán první skupiny (vlastní)

Pravidla hry první skupiny. Na obrázku můžeme vidět, že žáci vytvořili herní plán. Herní plán obsahuje číselné pole od 1 do 100. Hra začíná tím, že každý hráč si vezme figurku a umístí ji na první herní pole. Začíná ten hráč, který první na kostce hodí číslo šest. Poté se hráči střídají ve hře ve směru hodinových ručiček. Hráč hodí kostkou a na herním plánu se posouvá podle počtu hozených bodů na kostce. Jestliže hráč skončí svůj tah na začátku korunní cesty, vezme si jednu tematickou kartou zaměřenou na český jazyk. Pokud hráč správně zodpoví otázku na kartě, posune se po korunní cestě na její vrchol. Když hráč zodpoví otázku špatně, posune se zpět na herním plánu podle počtu hozených bodů na kostce. V případě, že hráč vstoupí na pole označené hlavou Heroda vezme si jednu tematickou kartu zaměřenou na matematiku. Pokud hráč odpoví správně jde o pět polí v herním plánu dopředu. Pokud ale odpoví špatně jde o pět kroků zpět. A nakonec, pokud hráč ukončí svůj tah na „hlavě“ komety, vezme si tematickou kartu zaměřenou na všeobecné informace o Třech králich. Pakliže hráč odpoví správně nic se neděje. Pokud ale odpoví špatně, sklouzne se po kometě až na konec jejího ohonu. Vyhrává ten hráč, který se první dostane na herní pole označené 100.

Vyučovací hodina: čtvrtá a pátá

Poslední dvě vyučovací hodiny budou žáci vyrábět papírové loutky postav z Betléma, protože následující den je bude čekat vystoupení před ostatními třídami. Ještě předtím, než žáci

začnou vyrábět, vylosují mezi sebou Tři krále. Ti nebudou vyrábět loutky ale kometu (viz. příloha č. 6).

Žáci vytvořili postavy Marie, Josefa, Ježíška, sedláků, selek, andělů, ovečky, býka, oslíka, slepic, vinařů a ponocného (viz. příloha 7). Aby to bylo spravedlivé, určí pedagog každému žákovi postavu, kterou bude vyrábět.

Pomůcky k výrobě: výkresy, pastelky, nůžky, špejle a izolepa, dřevěná tyč

Asi dvacet minut před koncem vyučování se pedagog s žáky domluví, co každá postava bude následující den při divadle říkat.

Postavy říkaly¹²⁶:

anděl č.1	Dnem Tři králů končily vánoční svátky.
anděl č.2	Svátek Tři králů slavíme 6. ledna.
Marie	Svátek Tři králů se též nazývá svátkem Zjevení Páně.
Josef	Cestu za Ježíškem ukázala králům jasná hvězda.
Ponocný	Ježíšek se narodil v Betlémě za vlády krále Heroda.
selka s košílkou	Tři králové nesli Ježíškovi tři dary zlato, kadidlo a myrhu.
selka s perníky	Myrha je vonná uschlá pryskyřice načervenalé barvy, která se získává z keřů, jež rostou v Africe.
Vinaři	Kadidlo je pryskyřice, která, když se zapálí tak nehoří, ale pouze doutná. Vydává zvláštní vůni, kterou známe např. z kostela.
sedlák se slepicemi	Lidé začali mudrcům říkat Kašpar, Melichar a Baltazar.
sedlák s botami	Kašpar znamená strážce pokladu.
Slepice	Melichar znamená můj král je světlo.
Býk	Baltazar znamená ochraňuj můj život, králi.

¹²⁶ Informace, které jednotlivé postavy říkali jsme čerpali ze seriálu České televize Naše tradice z dílu Tři králové.

Oslík	Nad dveře píšou koledníci značku K+M+B, která znamená Kristus požehnej tomuto domu.
ovce	Dnes je tříkrálova koleda spojena s charitativní sbírkou, která pomáhá lidem v tíživé situaci.

Hodnocení dne: Na žácích bylo vidět, že je vyrábění baví. Při vyrábění ať už hry či papírových loutek si vzájemně pomáhali a radili. Je pravda, že se při výběru postav, kdo bude hrát postavy tří králů, Marii, Josefa atd.. trošku pohádali. Ale nakonec se společně domluvili a nemusela jsem do hádky žádným způsobem zasáhnout.

Den: 3

Vyučovací hodina: první

Třetí den má být ve znamení tří králové koledy. První vyučovací hodinu si žáci zopakují text písně ale také texty jednotlivých postav. Načerní chlapci vystupujícímu jako Baltazar tváře (na černo). Tři králové se obléknou do bílých plášťů. Pedagog musí zajistit zapečetěnou kasičku a posvěcenou křídu (viz. příloha č. 8). Nám tyto důležité předměty zajistil sám pan ředitel. Také jsme od něj dostali košík bonbónů. Bonbón dostali žáci, kteří do kasičky přispěli. Pan ředitel nám také popřál ať se nám vystupování povede.

Vyučovací hodina: druhá až pátá

Druhou až pátou vyučovací hodinu se bude koledovat. Nejprve se obejdou třídy na prvním stupni, a poté se koledníci vydají na druhý stupeň.

Při koledování první do každé třídy vstoupí postavy z Betléma. Tři králové mezitím čekají za dveřmi. Většinou před tabulí se postavy z Betléma postaví tak, aby Josef s Marií byli uprostřed ostatních postav. Poté učitel žáky ze třídy, kam postavy došly, seznámí s postavami Betléma a bude mít úvodní slovo ke tříkrálové sbírce. Diváci si pak můžou vybrat jakoukoliv postavu, která jim řekne naučenou řeč o svátku Tří králů. Nakonec postavy začnou sborově zpívat písničku „*My tři králové...*“. Jakmile sbor začne zpívat otevře učitel dveře a pustí dovnitř

Tři krále. Ti se okamžitě přidají ke zpěvu a začnou vybírat peníze do kasičky. Průběh vystupování byl v každé třídě stejný.

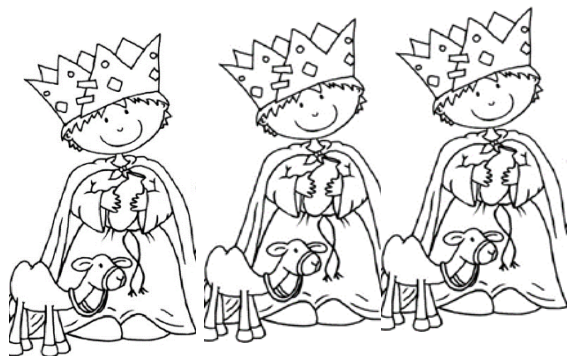
Po koledování napíše učitel s žáky nad vstupní dveře budovy svěcenou křídou K + M + B 2020.

Hodnocení dne: Na žáky jsem byla velmi pyšná za jejich výkon. Je pravda, že jsem u některých žáků měla pochyby, zda vystoupení zvládnout, protože byli velmi nervózní. Ale všichni vše zvládli na jedničku. Myslím si, že žáky nejvíce těšili pochvaly od druhých vyučujících, samotného pana ředitele a zástupce, ale také plná kasička vybraných peněz. Asi za týden nám pan ředitel přišel oznámit, že jsme vykoledovali něco málo přes 7000Kč.

Sebehodnocení žáků při projektovém dnu:

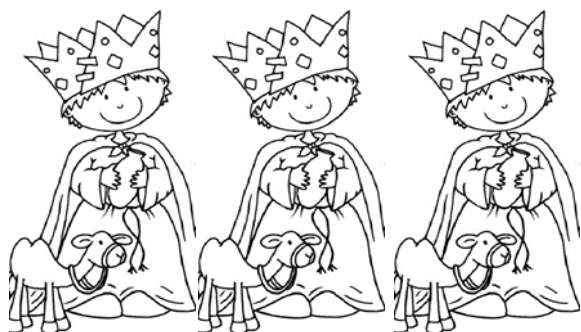
Dlouho jsem přemýšlela, jak s žáky provést sebehodnocení. Nakonec jsem se ho rozhodla provést formou vybarvování postaviček Tří králů.¹²⁷

Vybarvi tolik postaviček Tří králů podle toho, kolik nových znalostí jsi se při projektovém dnu naučil.

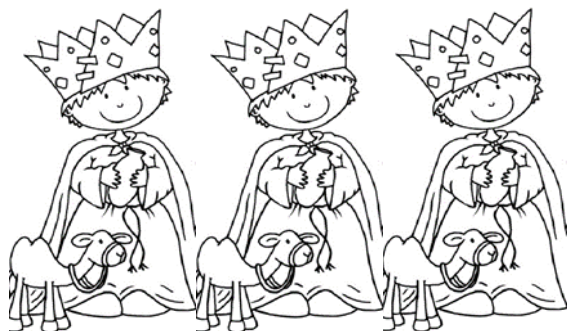

¹²⁷ OMALOVÁNKY. [online]. [cit. 2020-01-15] Dostupné z: <https://www.i-creative.cz/wp-content/uploads/2016/01/Tři-králové-omalovánka-k-vytisknutí.jpg>

Vybarvi tolik postaviček Tří králů podle toho, kolik úsilí jsi vynaložil při skupinových pracích.

Vybarvi tolik postaviček Tří králů podle toho, jak se ti líbila práce učitele při projektových dnech.

Hodnocení práce žáků učitelem při projektovém dnu:

Žáci byli všechny tři dny úžasní. Krásně spolu spolupracovali. I když párkrát došlo k malým sporům. Ale spory si vyřešili sami. Nemusela jsme do nich žádným způsobem zasahovat. Myslím si, že tento projekt byl pro žáky atraktivní tím, že se dozvěděli spoustu nových informací. V předešlých ročnících se totiž o tomto svátku učili jen okrajově.

Za své výkony obdrželi žáci privilegia. Na výběr žáci měli např. půjdu první na oběd, jedenkrát nemusím psát domácí úkol z češtiny, jedenkrát nemusím psát diktát, můžu pít i jíst ve vyučování po celý den, nechci tuto známku. Nemusím snad ani říkat, že největší zájem byl u žáků o privilegium jedenkrát nemusím psát diktát a nechci tuto známku (viz. příloha č. 9).

Prezentace výsledků projektu:

Ve třídě jsme si s žáky udělali malou výstavku. Papírové loutky jsme zabodli do aranžerského polystyrénu. Na tabuli jsme magnety připnuli I.N.S.E.R.T.Y. Papírovou korunu si každý žák položil na lavici. Kometu jsme opřeli o katedru.

Projekt Tři králové pro šestou třídu

Informace o projektu:

Název:	Tři králové
Místo realizace:	ZŠ Valašským Meziříčí
Čas realizace:	6.1. 2020
Tematický celek:	Svátky, tradice a lidové zvyky
Předmět	Občanská výchova
Typ projektu:	<ul style="list-style-type: none">• Podle navrhovatele<ul style="list-style-type: none">- uměle připravený• Podle: délky trvání<ul style="list-style-type: none">- krátkodobí• Podle místa konání<ul style="list-style-type: none">- školní• Podle informačních zdrojů<ul style="list-style-type: none">- vázaný• Podle účelu<ul style="list-style-type: none">- osvojení nových poznatků a dovedností• Podle počtu zapojených žáků<ul style="list-style-type: none">- společný• Podle organizace

	<ul style="list-style-type: none"> - vícepředmětový (český jazyk, občanská výchova, hudební výchova, výtvarná výchova)
Smysl projektu:	Seznámit žáky s tím, jak se svátek Tří králů slaví i v jiných zemích např. ve Francii.
Předpokládané cíle:	<ul style="list-style-type: none"> • Žáci vyhledají v textu stěžejní myšlenky a vytvoří myšlenkovou mapu. • Žáci objasní pracovní postup při pečení tříkrálového koláče. • Žáci vyzkoušejí dle pokynů učitele upéct koláč. • Žáci vysvětlí pojem tříkrálová sbírka.
Výstup:	<ul style="list-style-type: none"> • Žáci vypracují myšlenkovou mapu a budou ji prezentovat před třídou. • Žáci upečou tříkrálový koláč a ukážou je vedení školy.
Průřezová témata:	<ul style="list-style-type: none"> • Osobnostní a sociální výchova <ul style="list-style-type: none"> - rozvíjení vzájemné spolupráce a pomoci • Výchova demokratického občana <ul style="list-style-type: none"> - rozvíjení solidarity, tolerance a ohleduplnosti a ochoty pomáhat slabším
Vzdělávací oblasti:	<ul style="list-style-type: none"> • Jazyk a jazyková komunikace <ul style="list-style-type: none"> - Český jazyk a literatura: čtení s porozuměním textu a vyhledávání informací • Umění a kultura <ul style="list-style-type: none"> - Výtvarná výchova: kreslení obrázků týkající se čteného textu • Člověk a společnost <ul style="list-style-type: none"> - Výchova k občanství: prohloubení poznatků o Třech králich • Člověk a svět práce <ul style="list-style-type: none"> - Příprava pokrmů: upečení tříkrálový koláč

Výukové metody:	<ul style="list-style-type: none"> • Metody klasické <ul style="list-style-type: none"> - slovní: práce s textem, rozhovor, - názorně-demonstrační: instruktáž, předvádění - dovednostně-praktické: napodobování, manipulování • Metody aktivizující <ul style="list-style-type: none"> - diskusní, didaktické hry • Metody komplexní <ul style="list-style-type: none"> - skupinová a kooperativní, samostatná práce žáků
Předpokládané činnosti:	pečení tříkrálový koláč, luštění osmisměrky, vypracování myšlenkové mapy, kresba obrázků k myšlenkové mapě, prezentace svého díla
Organizace	<ul style="list-style-type: none"> • Podle charakteru výukového prostředí <ul style="list-style-type: none"> - výuka v kmenové třídě a ve školní kuchyňce • Podle vztahu k osobnosti žáka <ul style="list-style-type: none"> - výuka skupinová a kooperativní, hromadná
Pomůcky:	psací potřeby, výkresy, trouba, plechy, suroviny k pečení
Prezentace výsledků:	Žáci by své nově nabyté vědomosti a dovednostmi prezentovali sobě navzájem. Popřípadě by malou ukázkou ukázali panu řediteli či zástupci.
Hodnocení projektu:	Žáci provedou sebehodnocení. Učitel slovně zhodnotí práci žáků.

Návrh realizace projektu:

Den: 1

Vyučovací hodina: první

Na začátku vyučovací hodiny rozdá učitel žákům k vyluštění osmisměrku. Poté bude s žáky vést rozhovor na dané téma.

H	V	T	Ř	I	B	N	D	O	M
V	K	A	Š	P	A	R	A	L	Á
Ě	O	B	Ů	H	L	Á	R	D	G
Z	M	S	Y	N	T	N	Y	I	M
D	E	C	V	M	A	E	C	D	É
O	T	E	Ý	E	Z	D	E	A	L
P	A	A	C	L	A	E	T	K	A
R	Z	D	H	I	R	L	O	O	Z
A	L	Z	O	C	M	Y	R	H	U
V	A	Ě	D	H	D	U	C	H	R
C	T	V	U	A	J	E	S	L	E
I	O	H	E	R	O	D	E	S	J

Nápověda: hvězdopřavci, kometa, zlato, tři, Kašpar, hvězda, syn, Herodes, mág, Jeruzalém, jesle, Bůh, Baltazar, Melichar, myrhu, kadidlo, dary, leden, otec, východu

Tajenka: Svátkem Tří králů končí _____

Vyučovací hodina: druhá a třetí vyučovací hodina

Druhou vyučovací hodinu pustí pedagog žákům dokument, natočený Českou televizí, Naše tradice z dílu Tři králové. Poté rozdělí žáky do tří skupin. Každá skupina dostane jeden text o třech králich. První skupina dostane text o tom, jak Tři králové putovali za hvězdou do Betléma, druhá skupina dostane text o tradicích a pranostikách, které se vážou ke Třem králům u nás, ale i v zahraničí, a třetí skupina dostane text o tříkrálové sbírce. Úkolem každé skupiny je nakreslit myšlenkovou mapu na výkres a poté ji prezentovat před třídou. Myšlenkové mapy se mají vztahovat ke čteným textům. Kromě psaného textu žáci na výkres nakreslí i obrázky.

Při této práci by měl učitel počítat s tím, že mezi žáky může dojít ke sporům, které myšlenky v textu jsou důležité a které nikoliv. Učitel by si měl také všimnout, zda aktivně pracují všichni žáci ve skupině.

Vyučovací hodina: čtvrtá a pátá

Třetí a čtvrtou hodinu budou mít žáci za úkol upéct tříkrálový koláč, který se peče ve Francii. Pedagog žáky ve stručnosti seznámí s okolnostmi pečení takového koláče. Informace o koláči si pedagog může přečíst např. v knize „*Evropské Vánoce v tradicích lidové kultury*“.¹²⁸ A rozdělí je do skupin tak, jak byli předešlé hodiny. Suroviny, které jsou nezbytné k pečení, zajistí pedagog dopředu.

Ve Francii se tříkrálový koláč peče v rodinách 6. ledna. Historie tříkrálového koláče údajně sahá až k římským slavnostem Saturniím. Saturnie se slavila na konci prosince a začátku ledna. Při Saturniích si Římané zvolili otroka za krále dne. K hlasování, který otrok se stane vyvoleným králem, sloužila černá fazolka neboli „feve“, kterou kuchařky zapékaly do koláče.

Otrok během toho dne mohl vydávat rozkazy např. i svému pánovi. Další den se buď vrátil ke svému životu otroka nebo byl odsouzen k smrti. Touto výměnou rolí si Římané údajně mysleli, že zmaří zlé plány boha Saturna.

Od druhé poloviny 19. století se do koláče zapékaly figurky. Figurky zobrazovaly buď Tří krále nebo svatou rodinu. Je pravda, že v dnešní době se do koláče zapékají i různé „trendové“ figurky.

Při porcování koláče bylo vždy důležité, aby hospodyňka koláč nakrájela na tolik dílků, kolik bylo stolovníků plus jeden díl navíc. Zbylý díl koláče, který byl navíc, byl určený pro chudého pocestného a přezdívalo se mu díl Panny Marie nebo díl Boží. Pokud byl člen rodiny momentálně na moři nebo vykonával aktivní činnost v armádě, schoval se jeho díl do spíže, popřípadě do truhly s moukou.

Rozdělování dílů koláče mělo také svůj zaběhlý rituál. Nejmladší dítě v rodině zaleze pod stůl nebo zajde za přivřené dveře. Když hospodyňka krájí díl koláče, tak dítě zpod stolu nebo zpoza dveří vysloví jméno toho, komu právě tento díl koláče bude patřit.

¹²⁸ VEČERKO E., FROLCOVÁ V. *Evropské Vánoce v tradicích lidové kultury*. Praha: Vyšehrad 2010.

Nutno podotknout, že ten, kdo v koláči najde zapečenou figurku, nasadí si na hlavu papírovou korunu a po celý den se stává králem.

Suroviny potřebné k pečení jednoho koláče:

- 125 g moučkového cukru
- jedno balení lískového těsta
- 125 g mletých mandlí
- 1 cl alkoholu (rum, jakýkoliv likér) – nemusí být
- 125 g másla
- 2 vejčeka
- 1 žloutek na potřetí koláče

Pomůcky potřebné k pečení:

- trouba, kulatá koláčová forma, mašlovačka, vidlička, miska, nůž, váleček, figurka

Postup při pečení:

1. Nejprve si žáci připraví náplň do koláče. Tzn. smíchají vejčeka, máslo, moučkový cukr a mleté mandle.
2. Z listového těsta vyválí placku. Do této placky vtisknou koláčovou formu, a nožem vyřezou kruh kolem formy. Opakují ještě jednou tak aby z těsta měly dvě stejné kulaté placky.
3. Jednu placku těsta vezmou a položí na dno koláčové formy, kterou nejprve vymažou máslem.
4. Na placku rozetrou již připravenou náplň.
5. Do náplně položí figurku.
6. Náplň přikryjí druhou vyválenou plackou těsta.
7. Okraje obou placek přitlačí k sobě a pořádně je potrou žloutkem. Kromě toho potrou žloutkem celý vrh horní placky.
8. Koláčovou formu dají do předehřáté trouby a pečou na 180–200 stupňů. Koláč je hotový, jakmile má horní placka zlatavou barvu.

Hotové koláče se nechají zchladnout. A poté je rozkrájí a ochutnají. Dílky, které budou navíc se nabídnou k ochutnání např. panu řediteli či panu zástupci.

Sebehodnocení žáků při projektovém dnu:

Žáky ponecháme ve skupině, tak jak celý den společně pracovali. Každá skupina dostane výkres A4, na který napíše nadpis sebehodnocení a své jména. Ke každému jménu nakreslí kruh, který horizontálně rozdělí na osm dílů. Úkolem každého žáka je vybarvit tolik dílků v kruhu, podle toho, jak moc se podílel na společné práci. Zde musí vyučující počítat s tím, že někteří žáci se buď podceňují nebo naopak přeceňují.

Hodnocení práce žáků učitelem při projektovém dnu:

Práci žáků hodnotíme slovně. Vyzvedneme jejich klady, ale i zápory jejich společné práce. Jako odměnu za účast při projektu žákům nabídneme, že v nejbližší době navštívíme nějakou exkurzi např. v Rožnově ve skanzenu Masopustní veselí nebo si zajdeme do kina na naučný film, dokument.

Prezentace výsledků projektu:

Výsledky naší práce při projektovém dnu si vystavíme. Tzn. na tabuli si pověsíme myšlenkové mapy. Na lavici před tabuli umístíme ještě nerozkrojené koláče. S hotovými výtvy naší práce se vyfotíme.

Pokud bude čas a zájem, pozveme vedení školy a dáme jim ochutnat naše upečené výtvy. Také jim sdělíme nově získané poznatky o Třech králich.

Projekt Masopust pro třetí třídu

Informace o projektu:

Název:	Masopust
Místo realizace:	ZŠ ve Valašském Meziříčí
Čas realizace:	24. – 25. 2
Tematický celek:	Svátky, tradice a lidové zvyky
Předmět	Prvouka
Typ projektu:	<ul style="list-style-type: none">• Podle navrhovatele<ul style="list-style-type: none">- uměle připravený• Podle: délky trvání<ul style="list-style-type: none">- střednědobí• Podle místa konání<ul style="list-style-type: none">- školní• Podle informačních zdrojů<ul style="list-style-type: none">- vázaný• Podle účelu<ul style="list-style-type: none">- osvojení nových poznatků a dovedností• Podle počtu zapojených žáků<ul style="list-style-type: none">- společný (23 žáků)

	<ul style="list-style-type: none"> • Podle organizace <ul style="list-style-type: none"> - vícepředmětový (český jazyk, prvouka, hudební výchova, výtvarná výchova)
Smysl projektu:	Hlavním smyslem projektu je masopustní průvod.
Předpokládané cíle:	<ul style="list-style-type: none"> • Žáci vytvoří papírové škrabošky. • Žáci se naučí text lidové písně Masopust držíme. • Žáci vyhledají informace o významu masopustních postavách. • Žáci si zopakují již osvojené učivo z češtiny.
Výstup:	Žáci zazpívají naučenou píseň před klienty Citadely a zatančí jim.
Průřezová témata:	<ul style="list-style-type: none"> • Multikultura <ul style="list-style-type: none"> - žáci budou vyprávět o masopustních zvycích a tradicích ve své rodině a porovnají je se zkušenostmi ostatních - rozliší projevy nepřijatelného chování
Vzdělávací oblasti:	<ul style="list-style-type: none"> • Jazyk a jazyková komunikace <ul style="list-style-type: none"> - Český jazyk: čtení s porozuměním textu a vypracování zadaných úkolů • Umění a kultura <ul style="list-style-type: none"> - Výtvarná výchova: tvorba papírových škrabošek - Hudební výchova: naučení textu písně „<i>Masopust držíme</i>“ • Člověk a jeho svět <ul style="list-style-type: none"> - Prvouka: žáci poznají původ masopustních oslav
Výukové metody:	<ul style="list-style-type: none"> • Metody klasické <ul style="list-style-type: none"> - slovní: práce s textem, rozhovor, vysvětlování, vyprávění - názorně-demonstrační: instruktáž, předvádění - dovednostně-praktické: napodobování, manipulování • Metody aktivizující

	<ul style="list-style-type: none"> - diskusní, didaktické hry • Metody komplexní - skupinová a kooperativní, samostatná práce žáků,
Předpokládané činnosti:	tvorba papírových škrabošek, naučení písně „ <i>Masopust držíme</i> “, čtení připraveného textu a plnění zadaných úkolů, masopustní průvod
Organizace	<ul style="list-style-type: none"> • Podle charakteru výukového prostředí - výuka v kmenové třídě, Citadele • Podle vztahu k osobnosti žáka - výuka skupinová a kooperativní, hromadná
Pomůcky:	výkres, pastelky, fixy, tempery, pracovní listy, hudební nástroje – klavír, triangl, činely atd..
Prezentace výsledků:	Žáci svou práci prezentují před klienty Citadely.
Hodnocení projektu:	<p>Žáci provedou sebehodnocení.</p> <p>Učitel slovně zhodnotí práci žáků.</p>

Realizace projektu:

Téma: Masopust

Den: první 24.2

Vyučovací hodina: první a druhá

Na začátku vyučovací hodiny pustí učitel žákům krátký loutkový seriál „*Chaloupka na vršku*“, díl „*Jak to bylo o Masopustu*“. Poté učitel rozdá žákům předem připravený pracovní list k opakování probraného učiva z českého jazyku. Tematicky je pracovní list zaměřený právě na masopust.

Zadání

Kolik větných celků obsahuje text?

Masopust je lidový svátek, který je podřízen chodu církevního kalendáře, i když s liturgií nemá nic společného. Masopust se od pradávna slavil ve dnech předcházejících Popeleční středě. Popeleční středou každoročně začíná čtyřicetidenní půst před Velikonocemi. Jelikož jsou Velikonoce pohyblivým svátkem, je i datum masopustu pohyblivé.

Rozhodni, zda jde o věty jednoduché nebo souvětí.

Přípravou na masopust býval čtvrtek před masopustní nedělí, nazývaný "tučný čtvrtek" či "tučňák".

Panovalo přesvědčení, že v tento den má člověk jíst a pít co nejvíce, aby byl celý rok při síle.

Vypiš z textu 6 podstatná jména.

Hlavní masopustní zábava začínala o "masopustní neděli". Také toho dne byl oběd bohatý, ale netrval příliš dlouho, protože se všichni chystali do hospody k muzice. Někdy se tancovalo přímo na návsi a tanec se často protáhl až do rána. Také masopustní pondělí probíhalo ve znamení zábavy a tance. V mnoha vsích se konal "mužovský bál", kam neměla přístup svobodná chasa; tancovali jen ženatí a vdané.

Urči, která věta je jednoduchá a která souvětí. Napiš větný vzorec souvětí.

Vyvrcholením masopustu bylo úterý. Toho dne procházely vesnicemi průvody maškar, hrála se masopustní divadelní představení, secvičená obvykle žáky.

Najdi v textu 10 slov, ve kterých je chyba a napiš je správně.

Obchuzky masek neměly zavazná pravidla; záleželo na vtypu a pohotovosti "maškarádů", jaké taškařice budou provádět. Masky byly všude pohoštěny - něčím k zakousnutí a především pálenkou a pivem, které ještě zvyšovaly rozpustylost a veselí. Bivalo však i několik tradičních masek, které se objevovaly každoročně. Mezi ně patřyl např. medvěd, nekdy vedený na řetězu medvědářem. Jinou tradiční maskou bývala tzv. klibna (= šiml, kobila, koníček), skrývající často dvě osoby. Objevovala se i maska s jezdcem na koni, Žid s pitlem nebo rancem na zádech, bába s nuší, komyník se žebříkem, kozel a mnoho dalších.

Najdi v textu všechna slovesa.

Téměř všude končila masopustní zábava přesně o půlnoci. Tehdy zatroubil ponocný na roh a rychtář či někdo z radních všechny vyzval, aby se v klidu rozešli domů, protože nastala středa a s ní předvelikonoční půst. Někde zakončili o půlnoci muziku "pochováním basy" (symbol toho, že v postu si hudebníci nezahrají).

Nahrad' znak -- samohláskou tak, aby text dával smysl a nebyly v něm chyby.

Větu napiš.

L_d_v_ř_l_, ž_p_k_d_b_do_o m_s_p_st_ t_nc_v_t př_s p_ln_c, _bj_v_s_m_z_
n_m_ d'_b_l, č_st_ j_k_ c_z_n_c v z_l_n_m k_b_t_.

Zdroj: <https://www.vira.cz/texty/clanky/masopust-zakladni-informace>¹²⁹

Poté co žáci vypracují samostatně pracovní list, proběhne hromadná kontrola. Záleží na zvážení pedagoga, jak aktivitu ohodnotí. Já jsem žáky, kteří měli maximálně dvě otázky špatně,

¹²⁹ MASOPUST.[online]. [cit. 2020-03-03] Dostupné z: <https://www.vira.cz/texty/clanky/masopust-zakladni-informace>

ohodnotila známkou jedna do žákovské knížky. Slovně jsem pak ohodnotila práci jednotlivců. Nakonec žáci na tabuli vypsalí důležité informace o masopustu, které se dozvěděli z textu. Také jsem na dataprojektoru žákům ukázala obrázky, vztahující se k masopustu - medvěda s medvědářem atd.. Závěrem jsem žákům dala prostor, říct své zkušenosti se slavením tohoto svátku.

Vyučovací hodina: třetí

Třetí vyučovací hodinu budou žáci tvořit papírové masky. Nejprve si každý žák na výkres A5 tužkou nakreslí obrys masky, kterou si poté vybarví dle své fantazie. K vybarvení mohou použít pastelky, fixy nebo vodové barvy. Poté si obrys masky vystříhnou. Při vystřihování nesmí zapomenout vystříhnout si otvor na oči. Za pomoci děrovačky udělají na pravé a levé straně masky malinkou díрку tak, aby jimi šla protáhnout gumička. Po provlečení, konce gumičky zavážou na uzel.

Vyučovací hodina: čtvrtá

Poslední vyučovací hodinu učitel žáky seznámí s masopustními písněmi. Já jsem je např. seznámila s písněmi „*Máme tu masopust*“ a „*Masopust držíme*“, které neznali. Nejprve jsem obě písně zahrála na klavír. Poté jsem jim rozdala hudební nástroje, aby se při zpěvu mohli také doprovázet. Na závěr hodiny jsem jim ještě pustila sólo basy. Ideální je, když pedagog žáky seznámí s masopustními lidovými písněmi z kraje, odkud žáci pochází.

Den: druhý 25.2

Druhý masopustní den se učitel s žáky setká ráno na koberci. Seznámí je s průběhem dne a poučí o bezpečnosti. Tento den je čeká masopustní průvod. Masky na masopustní průvod si měli za úkol donést do školy. Trasa masopustního průvodu záleží na zvážení pedagoga, popřípadě vedení školy. Náš masopustní průvod vedl od základní školy, přes Citadelu na náměstí. V Citadele si žáci společně s klienty zařízení zazpívali lidové písně a zatančili. Na klientech Citadely byla znát vděčnost za zpříjemnění dne. Staří lidé zavzpomínali na masopustní průvod, kterého se účastnili ve svých rodných vesnicích. Žáci byli převlečeni za postavy vodníka, medvěda a medvědáře, laufry, smrtky atd.. Cestou zpívali naučené písně. Průvod hudebně doprovázeli učitelé hudební výchovy na různé hudební nástroje např. na kytaru, housle atd.. Z náměstí se průvod vydal zpátky do školy, kde na školní zahradě pohřbil

basu, vyrobenou z tvrdého kartónu. Basu z tvrdého kartónu vyrobili žáci předešlý den v družině. Nakonec měli žáci připravené překvapení v tělocvičně: malé občerstvení a karneval.

Sebehodnocení žáků při projektových dnech:

Žáci slovně hodnotili své vystoupení před klienty Citadely. Ale také svou práci s textem. Většina žáků se shodla na tom, že se jim vystoupení povedlo. A že by se s klienty Citadely scházeli častěji.

Hodnocení práce žáků učitelem při projektových dnech:

Žáky jsem hodnotila slovně. Nejprve jsem ohodnotila práci žáků z prvního dne – jejich práci s textem, jejich diskuse, ale také přípravu na masopustní průvod. Taktéž jsem žáky pochválila za jejich přístup ke klientům Citadely. S klienty Citadely žáci vedli rozhovor na téma masopust, zatančili jim i zazpívali. Myslím, že největší odměna pro žáky byl úsměv na tváři klientů.

Prezentace výsledků projektu:

Své výtvary (škrabošky) a naučenou píseň „*Masopust držíme*“ žáci prezentovali před klienty Citadely.

Projekt Masopust pro šestou třídu

Informace o projektu:

Název:	Masopust
Místo realizace:	ZŠ ve Valašském Meziříčí
Čas realizace:	12.2 - 14.2
Tematický celek:	Lidové zvyky a tradice
Předmět	Občanská výchova
Typ projektu:	<ul style="list-style-type: none">• Podle navrhovatele<ul style="list-style-type: none">- uměle připravený• Podle: délky trvání<ul style="list-style-type: none">- střednědobí• Podle místa konání<ul style="list-style-type: none">- školní• Podle informačních zdrojů<ul style="list-style-type: none">- vázaný• Podle účelu<ul style="list-style-type: none">- osvojení nových poznatků a dovedností• Podle počtu zapojených žáků<ul style="list-style-type: none">- společný• Podle organizace

	<ul style="list-style-type: none"> - vícepředmětový (dějepis, hudební výchova, cizí jazyk, informatika,)
Smysl projektu:	Hlavním smyslem projektu je, aby se žáci seznámili se zvyky a obyčejí Masopustu na Valašsku.
Předpokládané cíle:	<ul style="list-style-type: none"> • Žáci vytvoří PowerPointovou prezentaci. • Žáci exkurzí získají nové poznatky o zvycích a obyčejích Masopustu na Valašsku. • Žáci na základě nových poznatků srovnají průběh Masopustu v historii a v současnosti. • Žáci se pokusí kriticky zhodnotit internetové zdroje.
Výstup:	Výstupem bude PowerPointová prezentace.
Průřezová témata:	<ul style="list-style-type: none"> • Osobnostní a sociální kultura <ul style="list-style-type: none"> - skrz ukázky obrazů porozumět jejích symbolické komunikaci • Multikulturní výchova <ul style="list-style-type: none"> - zvyky a tradice Masopustu ve světě
Vzdělávací oblasti:	<ul style="list-style-type: none"> • Informační a komunikační technologie <ul style="list-style-type: none"> - tvorba PowerPointové prezentace - vyhledávání informací na internetu • Člověk a společnost <ul style="list-style-type: none"> - Výchova k občanství: vymezení významu masopustní tradice pro společnost • Umění a kultura <ul style="list-style-type: none"> - Výtvarná výchova: porozumět umění jako prostředku komunikace - Hudební výchova: seznámení s masopustními písněmi
Výukové metody:	<ul style="list-style-type: none"> • Metody klasické <ul style="list-style-type: none"> - slovní: rozhovor, přednáška, vysvětlení - názorně-demonstrační: instruktáž, předvádění

	<ul style="list-style-type: none"> - dovednostně-praktické: napodobování, manipulování • Metody aktivizující - diskusní • Metody komplexní - skupinová a kooperativní, práce s PC
Předpokládané činnosti:	tvorba PowerPointové prezentace, fotografování lidových zvyků na exkurzi, zaznamenání nových informací,
Organizace	<ul style="list-style-type: none"> • Podle charakteru výukového prostředí - výuka ve skanzenu v Rožnově pod Radhoštěm - PC učebně • Podle vztahu k osobnosti žáka - výuka skupinová a kooperativní, hromadná
Pomůcky:	PC, internet, psací potřeby, fotoaparát
Prezentace výsledků:	Žáci budou své PowerPointové prezentace prezentovat před svými spolužáky.
Hodnocení projektu:	<p>Žáci provedou sebehodnocení.</p> <p>Učitel slovně zhodnotí práci žáků.</p>

Návrh realizace projektu:

Den: první 12.2

Vyučovací hodina: první – druhá

První den projektu seznámí učitel žáky s tématem projektu – Masopust. Nejprve učitel povede s žáky rozhovor o tom, co oni sami ví o Masopustu. Poté učitel žákům rozdá text od Peter Burke o Masopustu z knihy Lidová kultura v raně novověké Evropě. Žáci budou číst text společně s učitelem. Pokud by žáci některým výrazům nerozuměli pedagog je samozřejmě dovysvětlí. Taktéž zodpoví případné otázky žáků.

Vyučovací hodina: třetí

Třetí vyučovací hodinu učitel pustí žákům na interaktivní tabuli PowerPointovou prezentaci s obrázky masopustního veselí, jak ho zachycovali umělci v historii. Pedagog žákům vysvětlí symbolizaci těchto obrazů. Taktéž jim ukáže pro porovnání fotografie dnešního slavení Masopustu. Na fotografiích jim vysvětlí jednotlivé významy převleků – šindelů, medvěda, atd..

Vyučovací hodina: čtvrtá

Poslední vyučovací hodinu seznámí učitel s žáky s nadcházející exkurzí. Poučí je o bezpečnosti. Tzn. jak se chovat v autobuse, na exkurzi atd. Vysvětlí jim smysl exkurze, jak bude exkurze probíhat a také je rozdělí do skupin v kterých budou na exkurzi pracovat. Učitel také žákům vysvětlí, jak se zachází s fotoaparátem, který budou na exkurzi používat.

Den: druhý 13. 2

Tento den žáci navštíví Valašské národní muzeum v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm, kde uvidí pečení koblíhů a „Boží milosti“ či pohřbívání basy. Učitel musí před touto akcí dopředu naplánovat a objednat exkurzi i autobus, který je odveze do Rožnova.

Plán exkurze

Třída:

Místo konání:

Odjezd (datum a čas):

Předpokládaný návrat (datum a čas):

Vedoucí exkurze:

Další pedagogické dozory:

Předpokládaný počet žáků:

Stravování:

Nezúčastní se:

Poučení žáků (školní řád, pravidla chování a zásady bezpečnosti na exkurzi)

Datum předání informace o exkurzi zákonným zástupcům nezletilých žáků:

Plán exkurze:

Datum odevzdání plánu exkurze:

Schválení exkurze:

Podpis vedoucího exkurze

Podpis ředitele školy:

Učitel se s žáky v den odjezdu sejde ve třídě. A ještě jednou je poučí o bezpečnosti. Poté společně počkají na autobus, který je odveze do Rožnova. V přírodním muzeu se rozdělí do čtyř skupin, kde se jich ujmou průvodci. Pedagog se přidá k jedné ze skupin. Předtím, však učitel žákům rozdá papíry, tvrdé desky, fotoaparáty a psací pomůcky. Žáci mají za úkol si na papír psát poznámky, ze kterých budou následující den vypracovávat PowerPointovou prezentaci. Po skončení exkurze se učitel s žáky a jejich průvodci setká v restauraci, kde mají objednaný dobový oběd. Po obědě se žáci s učitelem vydají zpět do školy.

Den: třetí 14. 2

Na začátku dne se učitel s žáky setká v počítačové učebně, kde se seznámí s průběhem dne. Ústně rozeberou exkurzi. Zjistí, co se jim líbilo, nelíbilo, popřípadě zodpoví dodatečné dotazy. Jinak řečeno proběhne zpětná vazba exkurze.

Poté se žáci rozdělí do skupin, v kterých se účastnili exkurze. Každá skupina pracuje na dvou počítačích. Úkolem je vytvořit PowerPointovou prezentaci na téma Masopustní veselí v minulosti a dnes. Pokud žáci ještě neumí pracovat s PowerPointem, mohou pracovat v jiném počítačovém programu např. v Microsoft wordu. Podmínkou pro vytvoření prezentace je, aby

kromě textu, obsahovala i obrazový materiál a byl v ní vložen internetový odkaz na jakýkoliv dokument, film na dané téma. Počet slideů se má pohybovat okolo dvaceti. Žáci nebudou nikterak omezeni např. typem a velikostí písma, barvou pozadí atd.. Před jejich samostatnou tvorbou učitel ukáže rozdíl mezi správně a špatně udělanou PowerPointovou prezentací. Při tvorbě prezentace žáci vycházejí ze svých poznámek, získaných na exkurzi, popřípadě si dohledají chybějící informace na internetu. Poslední vyučovací hodinu své prezentace prezentují před svými spolužáky. Hodnocení prací proběhne ústně. Nejprve prezentace ohodnotí žáci navzájem. Poté pedagog, který buď upozorní na nedostatky, nebo celou prezentaci pochválí. Učitel by měl také zhodnotit práci jednotlivců při této zadané práci.

Sebehodnocení žáků při projektových dnech:

Žáci provedou hodnocení své aktivity ve skupinách, tak jak spolu spolupracovali. Nejprve se ohodnotí každý žák sám. Poté jeho aktivitu ve skupině ohodnotí jeho spolupracovníci.

Hodnocení práce žáků učitelem při projektových dnech:

Učitel ohodnotí práci žáků za všechny tři dny. Pedagog také ohodnotí chování žáků na exkurzi.

Prezentace výsledků projektu:

Žáci budou prezentovat své PowerPointové prezentace svým spolužákům.

Shrnutí realizovaných projektů

Nejprve chci ocenit práci samotných žáků, kteří se do projektů pustili. Žáci pracovali důkladně, ve skupinách si navzájem pomáhali a byla na nich vidět soudržnost. Při projektech mezi žáky nedošlo k žádnému konfliktu. Maximálně proběhla výměna názorů. Musím také ocenit jejich nápady a originalitu při realizaci konkrétních projektů. Atmosféra ve třídě byla po celou dobu velmi pozitivní. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla, že budoucí projekty, které nás ještě v tomto akademickém roce čekají např. Velikonoce, Letnice, budou plánovat zejména žáci sami. Chtěla bych s nimi vytvořit plány projektů, při kterém by se zamysleli nad vhodnými aktivitami. Nejlépe formou diskuse.

Díky rozhovorům, které jsem s žáky vedla, jsem zjistila, co se jim při projektech líbilo nebo nelíbilo. Dozvěděla, že nejvíce se jim líbí pracovat metodou I.N.S.E.R.T., vyhledávat informace na PC a tvorba vlastního leporela. Při vyhledávání informací na internetu musím žáky pochválit za to, že se snažili hledat fakta. Nejméně se jim líbilo vypracovávat texty zaměřené na doplňování i/í x y/ý a také pracovní list k procvičování již probrané látky z českého jazyka. Musím uznat, že pracovní list z českého jazyka dal žákům zabrat. A že se žáci soustředili pouze na správné vypracování úkolů a vůbec nevěděli o čem vlastně text byl. Proto tyto pracovní listy doporučuji pouze na opakování učiva, ale na do projektového vyučování.

Z pohledu učitele vidím dvě nevýhody projektového vyučování. První spočívá v tom, že učitelé nechtějí projektovou výuku používat zejména na druhém stupni, neboť ji považují za ztrátu času. Dle nich se jedná spíše o hraní a žáci se nic nenaučí. Dále jim vadí, že by projekty zaměřené zejména např. na občanskou výchovu narušovaly jejich předměty. Další nevýhodu projektového vyučování vidím v dlouhé přípravě. Pokud má projektové vyučování dávat smysl, musí se opravdu dobře promyslet, vytvořit potřebné pomůcky a dostudovat potřebné informace. Na druhou stranu dobrá příprava projektů stála za to, protože žáci si nově nabyté vědomosti dlouhodobě pamatují. To jsem si ověřila testem, který jsem žákům dala po skončení všech tří projektů, aniž by proběhlo jakékoliv opakování. Jelikož testy dopadly ve většině případů na výbornou, oznámkovala jsme je i známkou. Jen tři testy jsem neoznámkovala.

Závěr

Diplomová práce se zabývala vyučováním vybraných lidových tradic za pomoci projektové výuky. V teoretické části se čtenář nejprve dočetl informace o projektovém vyučování – terminologickém vymezení, fázích projektu, typech projektů, kladných a záporných stránkách projektového vyučování, a nakonec o projektovém vyučování pro 1. a 2. stupeň základní školy. Druhá teoretická část se pak zabývá vybranými lidovými svátky. A to vánočními svátky, svátkem Tří králů a Masopustem. Nutno podotknout, že témata k projektovému tématu si žáci vybrali sami.

Cílem praktické části bylo vytvořit návrh šesti projektů a tři z nich realizovat. Projekty byly vytvořené pro žáky třetí a šesté třídy základní školy. Projekty pro žáky třetího ročníku byly i realizovány a pro žáky šesté třídy jen navrhnuty. Vedení školy totiž nepovolilo realizaci projektů na druhém stupni základní školy ze strachu, že by to ohrozilo výuku žáků v jiných předmětech, na které nebyly projekty zaměřené. Při projektech se žáci třetí třídy seznámili s historií vybraných lidových svátků. Jak jsem se při realizaci projektů přesvědčila většina žáků neměla o historickém pozadí zmíněných svátků ani potuchy. Nejvíce informací měli žáci o zvycích a tradicích Štědrého dne. Nejméně znalostí měli o světcích – sv. Martinovi, sv. Barboře, a dokonce i o sv. Mikuláši. Žáci před projektem znali sv. Mikuláše jen jako postavu, která dětem 5. prosince naděluje dárky. Pro žáky šestého ročníku byly navrhnuty projekty tak, aby získali znalosti o tom, jak se vybrané svátky slaví ve světě. Projekt Vánoc byl zaměřený na Bulharsko a tři králové na Francii.

Realizované projektové vyučování se konalo zejména ve školní třídě. Dále pak ve školní kuchyni, kde se žáci učí vařit, na školní zahradě, ale také v tělocvičně. Výstupy projektů byly prezentovány nejčastěji před paralelní třídou, vedením školy a na nástěnkách vedle třídy.

Jako pozitiva projektové výuky vidím v tom, že učí žáky vést k samostatnosti, spolupráci, tvořivosti a zvyšuje i aktivitu samotných žáků. Při realizovaných projektech jsem si nemohla nevšimnout, že i žáci, kteří bývají v hodinách pasivní, najednou projeví zájem a aktivně pracovali na úkolech. Jako negativum projektové výuky spatřuji zejména v časové náročnosti pro pedagoga. Nejvíce času zabrala samostatná příprava projektu, protože sama jsem musela dostudovat některé informace, zejména týkající se projektového vyučování. Další čas pak zabralo vymyslet vhodné aktivity pro žáky, tak aby na sebe navazovaly, nakoupit potřebné suroviny atd.. Pokud bych mohla na již realizovaných projektech něco změnit pak by to bylo

zapojit více žáky do přípravy projektů. Jelikož oni sami měli spoustu dobrých nápadů, jak projekt „oživit“.

Zdroje

Publikace

- COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy: náměty pro učitele*. Praha: Fortuna.
- DVOŘÁKOVÁ, D. a DVOŘÁK, P. *Kalendárium*. Praha: X-Egem.
- FROLEC, V. a kol. *Vánoce v české kultuře*. Praha: Vyšehrad.
- HOUŠKA, T. *Škola je hra!* Praha: Houška Tomáš.
- KALHOUS, Z., OBST, O. a kol. *Školní didaktika*. Praha: Portál.
- KAŠOVÁ J. a kol. *Škola trochu jinak: projektové vyučování v teorii a praxi*. Kroměříž: Iuventa.
- KLEMENS, R. *Liturgie a život: co bychom měli vědět o mši, o církevním roku a smyslu liturgie*. Praha: Vyšehrad.
- KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita.
- KOPEČEK, P. *Projevy křesťanské liturgie v kulturní krajině*. Brno: Mendelova.
- LANGHAMMEROVÁ, J. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha: Lidové Noviny.
- LUKAVSKÁ, E. *Pozor děti. Didaktické otázky vyučování orientované na dítě*. Dobrá voda: Aleš Čeněk.
- MACHEK, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: Lidové noviny.
- MAŇÁK, J., ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido.
- MUNZAR, J. *Medardova kápě aneb pranostik očima meteorologa*. Praha: Horizont.
- PAULINY, E. *Slovesnosť a kultúrny jazyk Veľkej Moravy*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál.
- PŘÍHODA, V. *Reformní praxe školská*. Praha: Československá grafická unie 1936.
- SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha: Grada.
- TOUFAR, P. *Český rok na vsi a ve městě: září - prosinec*. Třebíč : Akcent.
- TRNKOVÁ, K. *Vánoční zvyky a obyčeje naší babičky*. Praha: STUDIO Trnka.
- VALENTA, J. *Pohledy, projektová metoda ve škole a za školou*. Praha: Artama.
- VAVŘINOVÁ, V. *Malá encyklopedie Vánoc*. Praha: Libri.
- VEČERKOVÁ, E. *Obyčeje a slavnosti*. Praha: Vyšehrad.
- VEČERKO E., FROLCOVÁ V. *Evropské Vánoce v tradicích lidové kultury*. Praha: Vyšehrad.

VICZENCZ, P. B. *Vznik úcty a modlitby ke čtrnácti svatým pomocníkům*. Brno: Kartuziánské nakladatelství.

ZÍBRT, Č. *Veselé chvíle v životě lidu českého*. Praha: Vyšehrad

ZÍBRT, Č. *Staročeské výroční obyčeje, pověry, slavnosti a zábavy prostonárodní*. Praha: J. R. Villímka.

Časopisy

JUDASOVÁ, K. Projektové vyučování od první třídy. *Moderní vyučování*, roč. 4, č. 2, r. 1998.

NETŘEBOVÁ, J. a NĚMEČEK, J. Na svatého Martina. *Čtyřlístek*, roč. 50, č. 11, r. 2018.

Internetové zdroje

BARBORA. [online]. [cit. 2020-01-03] Dostupné z: <https://deti.vira.cz/objevuji/boha-a-viru/apostolove-a-svati/svati/barbora>

ČERTOVSKE HRY. [online]. [cit. 2020-02-01] Dostupné z:

<https://elce-pelce-kotrmelce.estranky.cz/clanky/cviceni-pro-deti/certovske-hry.html>

HUDCOVICOVÁ, A. S. *Klanění tří králů*. [online]. 2019. [cit. 2020-01-31] Dostupné z:

<https://cemsbrno.org/2019/12/24/vanocni-special-klaneni-tri-kralu/>

MAŇÁK, J. *Aktivizující výukové metody*. [online]. 2011. [cit. 2020-02-12] Dostupné z:

<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/14483/aktivizujici-vyukove-metody.ht/>

MATOUŠ. *Mudrcové z výchovu*. [online]. 2009. [cit. 2020-01-12] Dostupné z:

<https://www.bible21.cz/wp-content/uploads/2010/12/BIBLE21novyzakon.pdf>

MASOPUST. [online]. [cit. 2020-03-03] Dostupné z:

<https://www.vira.cz/texty/clanky/masopust-zakladni-informace>

MIKULÁŠ. [online]. [cit. 2020-01-03] Dostupné z:

<https://www.vira.cz/texty/knihovna/kapitoly/svaty-mikulas>

NA SVATÉHO MARTINA. [online]. [cit. 2020-01-20] Dostupné z:

<https://deti.vira.cz/svati/Martin>

SOUKUP, J. Pověrečné zvyky tříkrálové v XV. Století. *Národopisný věstník československý*, roč. 24, r. 1931. [online]. [cit. 2020-01-12] Dostupné z: <http://www.nul.kcz/ek-obsah/vestnik/html/knihy/vestnik24/texty/vest24-0016.htm>

TŘÍ KRÁLOVÁ SBÍRKA. [online]. 2020. [cit. 2020-01-12] Dostupné z:

<https://www.trikralovasbirka.cz/o-sbirce/>

TŘÍKRÁLOVÁ. [online]. 2007. [cit. 2020-01-08] Dostupné z: <http://jana-koledy.blog.cz/en/0710/trikralova>

MUDRCI Z VÝCHODU. [online]. [cit. 2020-08-01] Dostupné z: <https://deti.vira.cz/Bible-pro-deti/Novy-zakon/Mudrci-z-Vychodu>

VLK, M. *Tři králové*. [online]. 2009. [cit. 2020-01-12] Dostupné z: <http://www.kardinal.cz/index.php?cmd=article&articleID=314>

ZORMANOVÁ, L. *Projektová výuka*. [online]. 2012 [cit. 2020-01-12] Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/s/14983/PROJEKTOVA-VYUKA.html/>

Obrazový materiál

MIKULÁŠ. [online]. [cit. 2020-01-01] Dostupné z: <https://deti.vira.cz/files/files/svati/Mikulas2.gif>

OMALOVÁNKY. [online]. [cit. 2020-01-15] Dostupné z: <https://www.i-creative.cz/wp-content/uploads/2016/01/Tři-králové-omalovánka-k-vytisknutí.jpg>

BETLÉM [online]. [cit. 2019-11-30] Dostupné z: <http://www.knihovnakv.cz/akce/pujdem-spolu-do-betlema-a5295.htm>

Seznam zkratk

atd. – a tak dále

tzn. – to znamená

např. – například

sv. - svatý

Přílohy

Příloha č. 1: vyrobená váza (vlastní)

Příloha č. 2: výroba kapra (vlastní)

Příloha č. 3: zdobení perníků (foto vlastní)

Příloha č. 4: rozkrojení jablka za asistence třídní paní učitelky (vlastní)

Příloha č. 5: herní plán (vlastní)

Příloha č. 6: kometa a papírové koruny (vlastní)

Příloha č. 7: postava Anděla (foto vlastní)

Příloha č. 8: zapečetěná kasička (foto vlastní)

Příloha č. 9: privilegia (foto vlastní)

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. et Bc. Renata Dokoupilová
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	PhDr. Pavel Kopeček, Ph.D.
Rok obhajoby:	2020

Název práce:	Vyučování vybraných lidových tradic na základní škole za pomoci projektového vyučování.
Název v angličtině:	Teaching Selected Folk Traditions at Primary School Using the Method of Project Lessons.
Anotace práce:	Tato diplomová práce se zabývá vyučováním vybraných lidových tradic na základní škole za pomoci projektového vyučování. Hlavním cílem práce je navrhnout šest projektů a tři z nich realizovat. Projekty jsou navrženy pro žáky třetího a šestého ročníku. Smyslem projektů je seznámit žáky s historií vybraných lidových svátků a se zvyky a tradicemi, které se k nim vážou.
Klíčová slova:	projektová výuka, lidové svátky, Vánoce, sv. Martin, sv. Barbora, sv. Mikuláš, Tři králové, Masopust
Anotace v angličtině:	This diploma thesis deals with teaching particular folk traditions in primary schools via project classes. The main aim of the thesis is to design six projects and to put three of them into practice. The projects are determined for pupils of the third and sixth school year. The sense of the projects is to introduce the history and customs of particular folk festivals to pupils.
Klíčová slova v angličtině:	Key words: project teaching, folk festivals, Christmas, st. Martin, st. Barbora, st. Nicholas, the Three Kings, Carnival
Přílohy vázané v práci:	Obrazové přílohy č.1-9
Jazyk práce:	Český
Rozsah práce:	102

